

אחינו הקשוחים

רגוט

לאוקטב מירבו ולוסיאן דקאב
31 באוקטובר 1907

תוכן העניינים

רגוט

117	מנפץ האבנים		I. הליכותיה של רגוט
120	הדודן של רוז	47	בבית הספר
124	הסירה	48	שכירה
124	ברנב	48	נשואה
131	עלים של סתיו	49	אהבה
		50	בענייני הבית
		52	כסא הנדנדה
		53	ז'ונט (צהובונת)
		55	כובסת
		56	הראי
		58	חולה
		59	דת
		62	II. מותו של ז'וזף הקטן
		66	הכאב של רגוט
		69	III. לויסיאן
		73	מחול הברנלה
		77	IV. פול
		83	V. רגוט והקבצן
		85	כוסהמים
		87	הונורין
		98	מלאני
		98	שלוד
		100	בעלי נכסים
		100	הילדון מבית הספר
		101	הילד החולה
		101	בונאר
		102	האלמנה לורה
		103	אח או ארוס
		104	מרטין המתחזה ללילית
		106	העשיר טוב הלב
		107	שבט גריו
		112	מרלין
		114	משפחת מנייבף
		116	השיכור
		117	הזוג הזקן

הליכותיה של רגוט

היא כה טבעית עד כי תחילה היא נראית קצת מוגבלת. יש להביט בה ארוכות כדי לראותה כפי שהיא.

בבית הספר

היא ביקרה בבית הספר במשך שמונה חודשים, אצל הדוב הזקן הזה דרנו. זה עלה שלושים סו לחודש ובחורף הביא כל תלמיד בבוקר את בול העץ שלו. היו שני מחנות בכיתה: הכתבנים ואלה שלא כתבו כלל. לאחיותיה היה זמן ללמוד. כיוון שהייתה הבכורה, היא נאלצה מיד להתמסר לעבודות הבית עם אמה, וכך לא למדה דבר. היא מכירה את האות P, את האות J ואת האות L, משום שאותיות אלה שימשו לה לסמן את הכביסה של ילדיה, הקרויים פול, ז'וזף ולוסיין. היא מכירה גם את הספרה 5, אין איש יודע מדוע.

היא יודעת לתת עודף רק מעשרה סו. למשל, אם קונים אצלה חלב בסו אחד, היא מחזירה תשעה סו. מעל לעשרה סו היא מתבלבלת, ואז היא מעדיפה לומר: "תשלמו לי בפעם אחרת!"

היא מסתדרת אמנם בלי לכתוב, אבל יותר היא מצטערת על שאינה יודעת לקרוא. גם אם קוראים לה מכתב לאט לאט, היא חושדת. אילו ידעה, היא הייתה יכולה לקרוא את המכתב בניחותא, ולחזור ולקרוא אותו לבדה, בסתר, תכופות. "אני בת ששים, גברתי, היא אומרת לגלורייט, זה כבר מאוחר מדי; אילו הייתי צעירה בעשרים שנה, הייתי פונה אליך בבקשה, הייתי מבקשת ממך ללמד אותי לקרוא!"

היא מסתכלת בעלמה הגחונה על שולחן עבודתה. "אני באה לראות, היא אומרת, אם את לא טועה בכתובה שלך!" והיא מוסיפה בשנינות, מושכת בכתפיה כדי ללעוג לעצמה: "דווקא אני!..."

כאשר אישה פיליפ שקוע בקריאת העיתון "הפריסאי הקטן", יש לה חשק לתלוש את העיתון מידו ולהשליך אותו אל האש. "מה הוא מוצא שם כל כך מעניין?"

אם היא מקבלת מכתב על שמה, מה שכמעט לא קורה לה לעולם, היא מביאה אותו אל פיליפ. "הה! אלוהים! היא אומרת, מודאגת, תזדרז!" – מה בוער לך! עונה פיליפ.

– תשמע, אומרת רגוט, תקרא לי אותו פעם ראשונה, מהר, כדי שאדע אם זאת בשורה טובה או רעה. אחר כך תקרא לי אותו פעם שנייה, בלי למהר, כדי שאבין כמו שצריך מה רוצים ממני. אין היא יודעת עדיין כי בול של מכתב עולה שני סו.

היא מסבירה כך מה עושה פקיד:

"כל היום, היא אומרת, הוא יושב בחדר וכותב."

שכירה

בגיל שתים-עשרה היא כבר הייתה אצל אדון, כלומר בשירותם של אחרים, אצל גברת זקנה, שהיו לה אמצעים, אבל הייתה כה קמצנית עד כי לא יכלה להרשות לעצמה משרתת.

עם בואה של רגוט אמרו השכנות זו לזו:

"היא כזאת רעננה, הקטנה הזאת! לא הרבה זמן היא תשמור על המראה הנחמד הזה!"

הגברת הזקנה הכינה בעצמה את המרק כדי שיהיה ללא לחם.

"כשלא עובדים הרבה, אמרה, לא צריך לאכול הרבה."

לעולם לא נשארו ערים בחושך. בחורף כמו בקיץ, היה צריך לשכב לישון עם רדת הלילה ולא להדליק

נר.

ברגע שהזקנה הייתה נרדמת, הייתה רגוט הולכת ולוקחת לחם בארון ופורסת לעצמה פרוסה דקה לכל אורך הכיכר. היא הייתה אוכלת בין המצעים, ללא רעש, מסתכנת להשתנק, וללא הנאה, כי מחר הזקנה ודאי תגלה משהו.

הזקנה לא גילתה דבר, ורגוט, מרוצה שהצליחה להרוויח כמה סו, שאותם היה עליה לתת לאמה, לא התלוננה.

מקץ שלושה חודשים, משראתה אמה שרזתה, היא הוציאה אותה משם בגלל השכנות, מתוך גאווה.

היא אומרת בקשר לכל מה שקדם ללידתה:

"באותו זמן לא הייתי עשויה!"

"כשאבא שלי התרגז, הוא היה אומר לי: "אם את לא מרוצה, תעברי איפה שהבנאים לא בנו."

– למה התכוון?

– לדלת!

– בזמני, כל הבחורות חזרו הביתה כשהתחיל להחשיך."

נשואה

"זה לא היה בגלל היופי שלי, אומרת רגוט, וגם לא בגלל הכסף שלי, אבל כשהגעתי לגיל שמתחתנים, חמישה הסתובבו מסביבי! הראשון חיזר אחרי שלוש שנים. כשנמאס לו לחכות לי, הוא התחתן עם מישהי אחרת; אחר כך, כשהתאלמן, הוא ביקש אותי שוב. אני לא רציתי. כשהוא היה קרוב אלי מדי, היה לי לא נעים. הוא היה אומר לי:

"אם הנישואים שלך עם פיליפ ייכשלו, תני לי את המקום שלו, ואני אחזיר לו את כל ההוצאות."

"אני העדפתי את פיליפ.

– את לא מתחרטת על שום דבר?

– בחיי שלא", היא אומרת, לאחר היסוס קל, כי פיליפ נוכח שם.

"כשאני חושבת, אומרת רגוט בכל זאת, שיכולתי לבחור בין חמישה בחורים, ובחרתי בהכי מכווער!

– כשאני חושב, אומר פיליפ, שהכרתי שלוש בנות ולקחתי את הכי זקנה!

– וזה לא היה מחוכם מצדך, עונה רגוט; אילו הייתי גבר, בטח שלא הייתי בוחרת אישה יותר מבוגרת ממני!

– תראו אותו, היא אומרת, הוא כבר לא רואה טוב!"
מפני שהוא מכווץ את עיניו וכמעט עוצם אותן מרוב צחוק.

היא התחתנה בנעלי עץ; היא קנתה נעלים חדשות, אך מחשש ללכלכן לא רצתה לנעול אותן אלא בכניסה לכנסייה. בהגיעה אל מתחת לשער הכנסייה, היא רואה כי אינן אצל אמה, שהייתה אמורה להביאן בידיה.
"והנעליים שלי, אמא?"

– אוי, בתי, שכחתי אותן; הן מתחת לארון, ילדה שלי!"
לא הייתה ברירה אלא לצעוד עד לבימה בנעלי העץ אשר הקישו על המרצפות מעט ככל האפשר.

"הכול התרחש כראות בלילה הראשון?"
– ה! כן, אומרת רגוט, הייתה לפיליפ חולצה נקייה בהחלט.

היא הייתה כה צעירה באופייה עד כי לא יכלה מיד להימנע מלהשתתף במשחקים של בנות הכפר. היא לא הפסיקה אלא כאשר שכנה מידידותיה קראה לה:
"זהירות! הנה האיש שלך!"

ככלה צעירה היא גרה באותו בית, כלומר באותו חדר עם חותנה. זה לא הפריע אלא כאשר ילדה; אבל החותן יצא תוך כיבוד צנעתה. אולם אצל רגוט העניין לא נמשך זמן רב. אף אחת לא הייתה זריזה כמוה.
"חותני לא דיבר אתי. פיליפ חשב שהוא הסתגר בגללי ונטר לי איבה. הוא אהב מאוד את אביו. גם אני אהבתי אותו, את הזקן המסכן, אבל אני לא הייתי לטפנית ולא ידעתי לפנק אותו מספיק.

אהבה

היא אוהבת את פיליפ, אבל כיצד תעז לומר כי היא אוהבת אותו באהבה?
באיזה שם ניתן לכנות את הרגש המחזיק אותם קשורים?
היא אוהבת אותו: משמעות הדבר כי היא מעדיפה אותו על כולם. היא איבדה את אמה, נשאר לה פיליפ. היא מאבדת את זיוף הקטן שלה, פיליפ נשאר. ילדיה האחרים עלולים למות; אם פיליפ חי, היא לא תהיה חסרת-נוחם.

היא אומרת: "רק שהוא יהיה לי!" כאילו הייתה אומרת: "כל עוד יש לחם, לא מתים מרעב!"
היא הייתה מוותרת על הכול, חוץ מאשר על פיליפ, ומסיבה זו היא מכנה אותו, מבלי לשבור את הראש: "המנהל שלי!"

פיליפ מכנה אותה בפשטות: העלמה הזקנה!

"היום, היא אומרת, הוא אוהב יותר ליקוק של כלבו מאשר שלי; אבל שלא יבוא אחר כך לשים את פרצופו על שלי, ואני לא צריכה שיעביר לי את הליטופים של הכלב!"

"בגלל האף שלו אני אכיר אותו בין מאה חזירים."

אפו של פיליפ מעוות במקצת.

בענייני הבית

"גם אני, גברת גלורייט, גם אני הייתי שאפתנית! הרבה זמן רציתי לשים גרביים לקטנים שלי. לכל אחד מהשלושה היה זוג שלו. כיבסתי אותו כל ערב כדי שיתייבש בלילה והייתי מלבישה אותו על עמודי האח. בוקר אחד, מצאתי את הגרביים אכולות על ידי הצרצרים. באותו יום הבנתי שהקטנים שלי ילכו יפה גם בלי גרביים."

"כאשר ילדון מתחיל להיות מסוגל לשבת על התחת שלו, גברת, זה מוכיח שהתחת שלו לא יותר מדי עגול."

פיליפ אינו נותן לה פרוטה לעולם. הוא מנהל את חייו שלו, היא מנהלת את חייה שלה. לא רק שאינה מתלוננת, היא גם מאשימה נשים מסוימות:

"יש כאלה, היא אומרת, ששומרות את הארנק ולא נותנות כסף לאיש שלהן אלא עשרים סו בכל פעם. אני, אני לא הייתי מסוגלת."

עם זאת, היא חושבת כי כשאין ברירה, במקרה הגרוע, אישה יכולה לחיות על חשבון האיש שלה, ואפילו הבעל על חשבון אשתו: הרי הם שותף ושותפה! אבל אב ואם אינם צריכים ליפול למעמסה על ילדיהם. מרגע שלא תוכל עוד, בעזרת המנהל שלה או לבדה, לנהל את חייה, היא תרצה למות.

"במשפחה, היא אומרת, כאשר יורד גשם על אחד, גם השני נרטב." מה שאומר שאם אחד מרוויח קצת כסף, השני נהנה מזה.

היא לא מוציאה אפילו עשרה פרנקים בשנה על עצמה, ובמכנסיים הישנים שנותנים לפיליפ והוא מבלה אותם, היא מוצאת עוד פיסות טובות כדי לעשות לעצמה אנפילאות חדשות לגמרי.

היא לא אימצה לעצמה את המכנסיים לנשים; לא הולכים בנוחיות אם הירכיים אינן נוגעות זו בזו. תמיד נקייה, הגונה וצנועה בלבושה, צריך שיהיה חם מאוד כדי שהיא תתיר ותפסיל על צווארה את לולאות המצנפת הלבנה שלה. זה כמעט פריצות.

מה שהחמיא לה, יום אחד כאשר קנתה לה מעיל קטן לחתונה, היה שטפן, הסוחר בבגדי אופנה, אמר לה, כאשר הניח על גבה את המעיל הראשון שנפל לידו:

"נעים להלביש אותך!"

וכאשר טפן ניסה לפתותה במתניית כותנה מבריקה:

"הו! לא! לא! אמרה, זה יותר מדי 'מנצח' בשבילי!"

"גבר יכול להישאר במיטה כאשר הוא חולה, אישה לא. לאישה אין אף פעם זמן להקשיב לעצמה."

"אישה צריכה לאכול פחות מגבר."

בעבר נהגו לערבב תפודים בקמח של הלחם. רגוט אכלה מהלחם ההוא, והיא מעווה את פניה כשהיא נזכרת בחתיכות תפוד קרות שהייתה חשה פתאום בין שיניה.
לקח לה זמן להתרגל ללחם של האדון, שהוא לחם לבן. היא אוהבת עדיין את הלחם העשוי בבית, ולעתים היא עושה חילופים עם דודניתה, האופה עדיין בעצמה, לטעמה לטובת כל אחת מהן.
הבוקר היא הלכה לשוק שבעיר, והיא אומרת:
"פעם היה קצב אחד; היום יש חמישה! העולם נעשה טורפני."
"פעם היה צריך לרוץ העירה כדי לקנות מלח בשני סו. היו מתכוננים לזה ביום ראשון. היום, בשביל הכסף שלנו, הם מביאים לנו הכול הביתה."

"לאכול! זה מצחיק שכולם מסתגרים בבתיים באותה שעה כדי לעשות את אותו דבר!"

הם אוכלים, פיליפ, רגוט ופול, ליד שולחן קטן שאינו יכול להכיל אלא את הקערה הגדולה המשותפת.
"טוב לכם פה, אומרת גלורייט, לחוצים מרפק אל מרפק."
– כן, גברתי, עונה רגוט, אנחנו עושים תיאבון אחד לשני."

"את רוצה לחם, את? שואל אותה פיליפ.

– אני לא יכולה לאכול בלי לחם!

– מה אני יודע, אני?"

מיומנת בבליעת המרק שלה כיאות ובנקיות, היא אינה אוהבת את השולחנות שאינם מנוגבים כראוי.
"גמרת כבר את המרק שלך, רגוט?"
הו! כן, גברתי, כשתוקפים אותו במלוא הכף, זה הולך מהר.
– זה מאוד נקי, פיליפ, בד מצופה בשעווה כמו זה של הגברת. לא צריך גדול על השולחן שלנו! אם יום אחד, בעיר, תראה חתיכה כזו? ...
– תאכלי כבר!" אומר פיליפ.

קשה לה להתחמם אם אינה רואה את האש; היא אוהבת את להבות העצים היפות שגחליהן הלוהטות גורמות לבכות בדמעות קלויות; אבל היא מוצאת שדבר אינו משתווה לאש החמודה של זוג נעלי עץ שהיא נעלה, והיא מבעירה אותן כאשר לא ניתן עוד לנעול אותן, ומביטה בבעירתן, חולמת.

הצליל של קרן הציד מרגש אותה עד כדי כך שהיא מעזה לומר לפיליפ:
"מדוע לא למדת אף פעם לחלל ככה?"

הייתה במטבח שארית של עוגה.

"אכלת את העוגה הזאת? אומרת גלורייט.

– לא, גברתי, אני רק רחצתי את הכלים."

היא אומרת לגלורייט, המפקחת על תבשיל הבקר הצלוי:

"התבשיל שלך מריח כל כך טוב שהייתי אוכלת ברצון את הלחם היבש שלי על ידו."

"טעמט מהסיר של הריבה?

– הו! לא, גברתי!

– למה את מחכה?

– לבדי אני מתביישת; אולי תבוא לי חברה!"

לפעמים הקצבית, שהיא גידלה את אחד מילדיה, נותנת לה במתנה נתח בשר. הנדיבות הזו גורמת לרגוט יותר מבוכה מאשר הנאה. היא מראה את הבשר לגלורייט:

"הנה, גברת, ארוחה הגונה! אבל אני לא יודעת לבשל אותה; את תסבירי לי, בסדר?"

חבל שהיא איננה גבירה! היא הייתה אוכלת קרם שוקולד כל יום.

"מספיק לי לאכול מעט מאוד, אבל כשיש לי משהו טוב, אני נסחפת כמו כולם.

- כל היום וכל החיים, היא אומרת, עובדים רק בשביל הפה!"

כסא הנדנדה

פיליפ, המשתופף ומנכש עשבים בחלקת הבצלים של הגן, חוטף רגב אדמה על גבו. אין הוא יודע תחילה מאין זה נופל עליו, אבל הוא רואה את רגוט בכסא הנדנדה. היא מחייכת אליו ברוך.

"תראה איך אני מתנדנדת!" היא אומרת.

פיליפ מושך בכתפיו.

הוא טועה.

צריך לראות את רגוט במרכבה זו ללא גלגלים. היא משתעשעת כמו ילדה, מתפעלת מהמצאה חדשה זו של בני האדם שאינם יודעים עוד מה להמציא.

"גברת, תגידי לי, בעבור שלושה פרנק בטח אפשר לקבל כורסה טובה?"

היא חושבת את האמבט תחילה לכילה של מיטה ולבסוף היא מגיעה למסקנה שהכדורים הללו, שהאדון קורא להם משקלות, יכולים לשמש לכתוש את המלח.

היא אחת מהאיכרות האחרונות שאינן רוצות לקבל דברים מסוימים של קידמה והן עוצרות ורוכנות בכל מקום.

"כאשר הייתי במולין אצל דודנית, והיה לי צורך קטן, היא השאירה אותי בחדר, כן, לבדי, בחדר אמיתי! אוי! איך פחדתי! הייתי מתה אם מישהו היה נכנס."

קורה לה להרגיש כה בודדה בעולם עד כי היא מוחטת את אפה באצבעותיה.

גלורייט הניחה, כבמשחק, את הצעיף שלה על פניה של רגוט. זה הולם אותה כמו לגברת ופיליפ אומר תוך צחוק:

"היא תשתמר היטב מאחורי הסורג הזה!"

היא באה להתיישב במטבח של גלורייט כדי לפטפט ולשחק את הגברת.

כאשר גלורייט מציעה לה שארית מזון, מביאה רגוט צלחת ואומרת:

"הצלחת שלי אולי עמוקה מדי, אבל את לא חייבת למלא אותה. הרי עגל שמים באסם!"

גלורייט מעבירה לה מגש עץ ישן שעליו כרגיל פורסים קדלי חזיר ומקצצים פטרוזיליה.
"קחי אותו, רגוט, הוא לא משמש אותי עוד, ואילמלא היית כאן הייתי זורקת אותו לאש.
— אל תעשי את זה אף פעם, גברת, אני כבר אזרוק אותו בעצמי."

"סובלים, גברתי, כשרואים את העשירים זורקים משהו."

"הו! גברתי, את באמת תמיד חושבת עלי?"

היא אומרת לגלורייט הסופרת את מטבעותיה :
"איזה כסף יפה יש לך! רק זה יכול לעשות בני אדם חכמים!"

היא חושבת שאנחנו עשירים מאוד, ואילו אמר לה מישהו שיש לנו לפחות אלף פרנקים, זה לא היה מפתיע אותה.

גלורייט נותנת לה כל כך הרבה דברים עד שרגוט אומרת :
"את נותנת לי תיאבון, גברת, ואת עושה אותי בררנית : עכשיו כבר לא אוכל להיות שוב אומללה."

היא מסתכלת אם הגברים שלה, פיליפ ופול, חוזרים בדרך.
הצדודית שלה נראית כאילו צוירה על ידי ילד קטן מבית ספר עממי. הסרט של הסינור מחלק אותה לשני כדורים שווי עובי.

עייפה מלחכות, היא מהרהרת בקול רם :
"ארוחת ארבע מוכנה, והאוכלים שלה לא באים. אם הארוחה לא הייתה מוכנה, הם כבר היו כאן."

היא חוזרת מהחוזה, שם לקחה אגוזים, שאותם היא מביאה בשק, והשק רועש.
"כן, אומרת רגוט, האגוזים משוחחים בשק וזה משעשע את הקבצן."
היא אומרת על אחותה שהיא קמצנית :
"היא לא תיתן אפילו את המים שבהם התבשלה הביצה!"

היא אומרת על עשיר יהיר שאיבד את הונו :
"הוא היה כל כך גאה עד שלא היה יכול ללכת! היום הוא איבד את כל הנוצות שלו." יש לדעת, כדי להבין, שרגוט היא מורטת מיומנת של נוצות אווזים חיים, וכי כנפיים של אווז שנמרטו כך תולות חסרות תמיכה ונגררות על הקרקע.

ז'ונט (צהובנות)

ידיה שלובות על בטנה, רגוט הולכת להביא את הפרה מהאחו. היא הולכת לשם לאט, כאילו הייתה מתפללת, אבל להתפלל זה כבר לחשוב יותר מדי ; היא לא חושבת על כלום.
היא פותחת את השער ולוקחת את הזלזל שהסתירה למרגלות הגדר הבוקר, כשהביאה את הפרה.
היא קוראת : "ז'ונט! ז'ונט!"

ז'ונט, שאכלה, מרימה את ראשה הכבד, ומפתיע בעצם שאינה אומרת :

"תראו, הנה רגוט!"

ז'ונט אינה זזה.

מה קרה?

רגוט שוברת ענף של אגוז עם עלים רעננים ומראה לה אותו מרחוק.

"אני צריכה ללכת להביא אותך? נו, באמת!"

אבל ז'ונט ראתה וכמעט אינה מהססת. היא יוצאת לדרכה ובאה בעצמה. היא מגיעה, בטנה עגולה, ירכיה ממושקות על עטיניה. היא מגישה את עטיניה הכבדים אל רגוט, הפורקת את משאם בוקר וערב, כמו מתוך ידידות.

באבחת לשון לוחכת ז'ונט את עלי האגוז, ורגוט אומרת לה :

"זללנית זקנה!"

זה החסרון היחיד שהיא מכירה בה, הזללנות.

היא נוזפת בה על כך, ללא רשעות, כמו שקרוב עני יכול להרשות לעצמו לנוף בקרוב עני ממנו.

ז'ונט עוצרת בכל צעד כדי ללחוץ בלשונה בזריזות את העשבים שבדרך. היא הולכת ליד התעלה שלצד הדרך ועוברת כה קרוב אל שפתה עד שרגוט רועדת. לעתים מחליק אחד מטלפיה, אך הודות לבטנה הענקית הנפוחה, היא מחזירה לעצמה את שיווי המשקל.

נדמה לרגוט כי היא עצמה נושאת את העטין העדין המלא חלב, והיא קופאת מפחד לאבד טיפה ממנו.

היא אומרת על פרה רזה : "האש עלולה לאחוז בה!"

ז'ונט הייתה יכולה להתאים למסכן שאין לו עשב להזינה, אשר יוביל אותה בדרכים.

כאשר היא יוצאת מן האחו, היא כבר שבעה, והיא אוכלת לאורך החומה, כאילו הייתה מזת-רעב. לסתה החרוצה אינה מסרבת לדבר ; היא אוכלת אפילו במקום שעברו זה עתה הכבשים, המלכלכות את העשב.

רגוט, עומדת איתן מאחוריה, היא מכשפה קטנה, מכוערת וטובה, אשר עוד מעט קט יהיה בידה הכוח לגרום בקצה שרביטה לשפיעה של מעין לבן.

כיוון שאינן שבות, פיליפ המופתע, פותח את הדלת, יוצא אל הכביש, ורואה אותן עומדות. ז'ונט מביטה לפניה בעיניה הגדולות העכורות, ורגוט משפילה מבטה אל הקרקע.

"מה את מעלה גירה שם? אומר פיליפ.

— אני מחכה לז'ונט, אומרת רגוט ; אני לא יודעת על מה היא חושבת."

היא חולבת את הפרה (פיליפ, היודע לעשות כל דבר, מעולם לא ידע לחלוב את הפרות), עטין בכל יד, בתנועת סירוגין רכה : אחת, שתיים! אחת, שתיים! בעוד אשר, בוקר וערב, היא מצלצלת כך בפעמון לתפילה, ז'ונט אוכלת עוד מהאבוס, וכדי לשלם את מזונה, היא מעניקה את חלבה ואינה בועטת בדלי החליבה.

"אילו היה זה חמור, רגוט, היית רוכבת עליו!

— הו! לא, היא אומרת, תיכף הוא היה מתנהג כמו סייח!"

מה שרוצה לומר שהיא הייתה עד מהרה על הקרקע, בין ארבע רגליו של החמור.

לעתים, איזו חשיבות! כל הרעיונות האלה שיש לה בראש! הטרחה שהיא טורחת עם העופות! פרגית זו שאינה משמינה יותר מאשר אבן בחור! ותרנגולת זו שהיא מכנה אותה בשמות גנאי כאילו רצתה להבאיש את ריחה לעולם בעיני הבריות!

כובסת

אבל העניין הגדול בחייה של רגוט היה מאז ומתמיד כביסת בגדיהם של אחרים. מה שהכי מתאים לה הוא ללכת אל הנהר ולשוב משם. כדי שתיראה טבעית ביותר, היא צריכה להתהלך ככובסת. עם מריצתה לפניה או סלה על גבה, פחית תחת זרועה האחת, המחבט וקרש הכביסה מתחת לשנייה, היא מרגישה בנוח וכך היא גם רוצה להיראות לאחרים. היא מסתגלת כה יפה למריצתה עד שהן היו יכולות לצאת יחדיו לטיול, אילו היה קורה לרגוט לצאת לטיול. וכאשר היא חוזרת מהנהר, רגוט לעתים כה עייפה, עד כי נדמה כי המריצה היא הגוררת אותה.

כובסת שאינה מקבלת מזון, מגיע לה חצי ליטר יין ליום. גלורייט לא ידעה זאת ורגוט לא אמרה מאומה. כיוון שרגוט כובסת את הכבסים מזה תשע שנים, לומדת גלורייט לדעת, במקרה, כי היא חייבת לה כמעט מלוא החבית.

"מדוע לא דרשת זאת?"

– הו! גברת, אני לא אוהבת יין.

"את בטח יודעת, גברת גלורייט, מה זה גבר ששתה!... או בעצם, לא, את לא יודעת! וכאשר הוא שותה, שהאישה תשתכר בעבודה, אם היא רוצה!"

ביום הכביסה אין לה זמן להכין אוכל לגברים שלה. פיליפ אינו אוכל אלא שום. אני הוא, האדון, המרוויח מכך, בעת הציד, כאשר הרוח באפי.

ילדיה

היא מקבלת בוקר אחד מהדוור צילום של בתה, המשמשת כעוזרת בית בפאריס. לוסיאן לבושה בבגדי חג: יש לה עגילים, שרשרת של שעון, ראשה מנופח ושערותיה מסולסלות במכוון. רגוט מתבוננת ארוכות בצילום ולבסוף אומרת: "מסכנה קטנה שלי!"

לוסיאן מגיעה הערב, וכיוון שתישאר כמה ימים, רגוט קונה לה חוט לבן, חוט שחור וכותנה כדי לתקן את הגרביים. היא בוחרת בכותנה הפחות גסה שהיא מוצאת. "לוסיאן, היא אומרת, ודאי רגילה לעידון, שמה. הביטי נא, גברת, האם כותנה זו מספיק עדינה?" – כן, אומרת גלורייט, הרעיון שלך מצוין ולוסיאן תהיה מרוצה. – היא אולי לא תשים לב לזה", אומרת רגוט.

פיליפ חוזר לבדו מתחנת הרכבת. רגוט מחווריה. היא אינה מעיזה לשאול אותו, ופיליפ אינו טורח לומר כי בתו התעכבה אצל דודנית בקצה הכפר. "כאשר ראיתי, אומרת רגוט ללוסיאן, שאבא שלך לא מביא אותך, זה עשה לי פרפרים בבטן."

לוסיאן צוחקת עליה, בולעת את המרק שלה, עייפה מכדי להתרגש, שוכבת לישון ונרדמת.
"בואי לראות, גברת, אומרת רגוט לגלורייט, איך הילדה שלי נחה יפה!"

רגוט: אם אינך עושה כלום, למה שלא תתקני לי את השרוול.
לוסיאן: אני מתקנת רע מאוד.
רגוט: את תתקני בכל אופן יותר טוב ממני.
לוסיאן: לא, אני לא יודעת. צריך היה ללמד אותי את מקצוע התופרת.
רגוט: את אומרת לי את זה לעתים קרובות.
לוסיאן: אילו היה לי מקצוע, לא חשוב איזה, לא הייתי משרתת אצל אחרים.
רגוט: לא יכולנו לשלם לך לימוד מקצוע!
לוסיאן: אז אם כך תעשי את התיקון לבדך!

בעוד היא נתונה כולה בהרהוריה העצובים, מתלבשת בתה בהידור כדי לצאת העירה. לוסיאן מתלבשת כמו עלמה פריסאית ויש לה כפפות. היא עוברת לפני רגוט, עושה לה סימן קטן ביד, כמו שראתה שעושים בתחנות רכבת, ואומרת:
"אין קניות לעשות?"
רגוט אינה עונה. שעונה על ערמת העצים, כואבת וממלמלת, היא מסתכלת בזרה שיצאה ממנה בהתרחקה.
בתי היא לא רעה, בעצם, היא אומרת, אבל הדיבור שלה קשה."

"וחוץ מזה, מה אתם רוצים, זה הבשר שלי!"

הראי

הייתה לה רק מראה בגודל יד כדי להביט בעצמה, אחת מאותן מראות סגלגלות, עם מכסה עץ לבן, שהבנים שמים בכיסם, מרגע שהם חושבים את עצמם יפים.
רגוט הותירה את שלה תלויה על הקיר.
גלורייט אומרת לה:
"את אמנם קטנה, אבל המראה הזו בכל זאת קטנה מדי בשבילך."
— הו! גברתי, אומרת רגוט, היא מספיקה לי. היא שלי מאז החתונה שלי. אם אני רק רואה שהכומתה שלי לא עקומה, אני לא צריכה לראות את השאר. אני לא כל כך יפה!
— בכל אופן אני צריכה לקנות לך חדשה", אומרת גלורייט.
ובו בערב, כאשר רגוט חוזרת מן הרחצה, היא מוצאת במקום הקודמת מראה גדולה מרובעת, עם מסגרת לפה כמו של תמונה, שבה היא יכולה לראות את עצמה, כמעט בשלמות. היא נזכרת מיד בהבטחה של גלורייט, אבל מתוך ביישנות וכבוד היא מעמידה פני מופתעת.
"אני שואלת את עצמי, היא אומרת, מי לעזאזל הציב את המראה במקום הזה? זה אתה במקרה, פיליפ?"

— הו! לא, אומר פיליפ, שאינו יודע דבר ואינו מטריח את עצמו מעבודתו בגלל מראה.

ידעתי, אומרת רגוט, שזו שוב בטח הגברת!

— לא, זה לא הגברת, אומרת לוסיאן בבוטות, זו אני!

– זה את! אומרת רגוט נדהמת.

– כן, אני. קניתי אותה הבוקר ביריד נודד.

– את", חוזרת רגוט.

לוסיאן: וככה את מודה לי!

רגוט: למה בכלל קנית לי מראה?

לוסיאן: כי היה לי יותר מדי כסף.

רגוט: בתי המסכנה! לא הרגלת אותי לזה. הייתי מתערבת בגדול שזה היה הגברת או הזקן שלי.

לוסיאן: את חושבת על אבא, את חושבת על הגברת, את לא חושבת על הבת שלך; ככה טועים!

רגוט: הו! טעיתי בעניין הזקן שלי, אבל בשביל הגברת, לא טעיתי בהרבה.

רגוט לא יכולה הייתה לקנות לה מנורה אלא בהיותה בת חמישים וחמש.

היא משתמשת במנורה בלי האהיל הנמצא בעליית הגג.

"הוא הפריע לי", היא אומרת.

עד גיל ששים לא הכירה אלא מיטת נוצות. בפעם הראשונה בחייה היא עומדת לשכב על מזרון.

על מיטה שבה מתאחרים העצלנים היא אומרת:

"זאת מיטה זרועה היטב!"

היא מופתעת מכך שמזה כמה ימים (לכמה ימים בלבד) אני קם בבוקר בשעה שש, והיא אומרת כי אני נהנה עוד מזה שאני אדון.

"כאשר אדם נמצא אצל אחרים, היא אומרת, הוא תמיד על זמן קצוב."

היא מביטה בקולר העור האדום שכלבת השעשועים הקטנה נושאת על צווארה.

"הה! ממזרתה ערמומית, היא אומרת לה, כמה את מאושרת! לי לא ענדו מעולם דבר כזה!"

אי אפשר לגרום לה לומר כי היא קרוצה מאותו חומר כמונו. צריך שיהיו גבירות לבושות כמו גברת גלורייט ואיכרות לבושות כמו רגוט.

גלורייט: אבל אם תתעשרי?

רגוט: זה לא ייתכן.

גלורייט: אילו היה מישו מציע לך שמלה יפה?

רגוט: איך אני אדע ללבוש אותה?

גלורייט: ואם היו מלמדים אותך?

רגוט: הראש שלי קשה מדי.

גלורייט: אילו במקרה את היית מלידה מה שאני, ואני הייתי מה שאת?

רגוט: אני במקומך, גברת, ואת במקומי! הו! הו!

גלורייט: נו, טוב, בואי נניח.

רגוט: זה לא יהיה צודק.

פול נוזף בה על שלא תפרה כפתור לחולצה.

"אני לא אדוניית לעצמי, אומרת רגוט. יש לי העבודה שלי; עלי לעשות קודם כל מה שמצווים עלי." היא אומרת "מה שמצווים עלי" ביראת כבוד למי שמצווה, ובשמחה עמוקה להיות מצווה, ובביטחון לציית כראוי.

"אני כותבת כמה מלים ללוסיאן, רגוט! מה לומר לה מצדך?

– אמרי לה, גברת, שלא תמיד עושים מה שרוצים."

חולה

רק נשכבת במיטה, וכבר היא צועקת. הכאב מתחיל מהשיניים, השחוקות עד שורשיהן, ומגיע אל האוזניים.

היא לא יכולה להישאר שוכבת. היא קמה והולכת לשים את ראשה הלוהט על האש הדועכת באח. כיוון שהיא סובלת, פיליפ כמעט חביב. הוא עומד בכך שהיא מונעת בעדו מלישון. הוא מביט בקורות התקרה ואומר לפעמים לרגוט:

"מה עם הפה שלך?"

רגוט עונה בנהימה של כאב.

פיליפ, כדי להרגיעה, מספר את הסיפור של אחת משיניו.

יום אחד, כאשר התלונן על כאב, אמר לו הנפח:

"עמוד שם, על יד הסדן שלי!"

פיליפ נעמד שם. הנפח קושר אל השן החולה קצה חוט ואל הסדן את קצהו השני, אחר כך הוא מעביר ברזל לוהט מול פרצופו של פיליפ.

"הרתיעה שלי עקרה את השן שלי, אומר פיליפ, והייתי נופל במכת אגרוף על הפרזל, אלמלא החזיק אותי אחורה עם הברזל המלוהט שלו. לא כאב לי יותר, אבל בהתחלה חשבתי שאני עיוור והרבה זמן עוד מצמצתי בעיניים."

מאחר שהסיפור הזה אינו עושה רושם, רגוט, זועמת, אומרת לפיליפ:

"גרד אותי עם הסכין שלך!"

פיליפ, חביב, מחליק את להב הסכין בין שתי שיניים, דוחף ומסובב. זה חורק. רגוט צורחת כאילו פתחו לה את הראש, אבל השן אינה נכנעת.

רגוט מחליטה לעקור אותה בעיר אצל הרופא תמורת ארבעים סו.

בשובה שותת פיה את דמו על הדרך.

היא אומרת בעליזות לפיליפ, שאותו היא מצחיקה:

"ראיתי אותה; זו הייתה שן משהו משהו! לא פלא שהיא החזיקה כל כך חזק; היה לה חלק ארוך יותר

שקוע בתוך הפה שלי מאשר בחוץ."

היא אומרת לגלורייט שחזרה:

"שמחתי לדעת שאת חוזרת מפאריס; חשבתי: אנחנו הולכות לספר עם הגברת את מחלות החורף

שלנו."

היא מתחילה:

"אני, היה לי כאב ראש וחוס גבוה. בהתחלה לקחתי עשב, מין עשב מר, של דרדר. זה עזר לי. אחר כך בלעתי את כל הגלולות של הרופא. לפני זה לא לקחתי אף פעם תרופות. זה עשה לי אש בקיבה. הייתי מוכרחה לרוץ בכל רגע לבאר, לשתות קלחת מים צוננים.

– מי קרח, רגוט, משלג שנמס? את משוגעת!

– זה הרגיע אותי.

– כדי שישרוף לך אחר כך עוד יותר! והיום, מה שלומך?

– החוס יורד, אבל עדיין כואב לי הראש. זה הדם.

– צריך לראות שוב את הרופא.

– הו! בשביל מה זה טוב?

– הגברת צודקת, אומר פיליפ, מזעיף פנים ודואג. מחר אלך אליו שוב והוא ייתן לך מהסחורה החדשה שלו."

כואבות לה המותניים, וכדי שלא לשבור את המיטה שלה במשך היום, היא שוכבת על ארגז הלחם. הארגז קצר מדי, אף כי רגוט אינה ארוכה. היא צריכה להתקפל כמו כלב. כל מה שאפשר להשיג הוא שהיא שמה כרית מתחת לראשה ומטפחת מעליו, כדי שלא להיות לטרף לזבובים.

בעבר היו לה גבשושיות, אבל היא ריפאה אותן עם משחה שאותה מרחח לפני עלות השמש ואחרי שקיעתה.

היא נזכרת בדיוק בתאריך של תחילת גיל המעבר.

"הפעם האחרונה שהיה לי, היא אומרת, זה היה ביום הבר-מצווה הראשון של ז'וזף הקטן שלי."

שני הזיכרונות מתוויקים בראשה זה לעומת זה ואינם פוגעים זה בזה.

בבדידות היא יודעת במה להעסיק את מחשבתה. היא יודעת סיפורים שאנו איננו יודעים ושהיא אינה מספרת לאיש. היא יודעת שביום מסוים, מאחורי ערמת הזרדים, השוטר התעסק עם אשת הבורסקי. לעתים קרובות היא מרגיזה אותי, ישובה על מדרגה בגרם המדרגות. היא מפטפטת! היא מפטפטת, בקול שקט, כדי לא להפריע לי, ומהפטפט שלה עולה לחשוש עד לחלוני ומטריד את האוויר, כמו חבילה של שיבולת שועל הנשמטת מן המזרה.

דת

גלורייט: מדוע אינך הולכת עוד כמעט אל המיסה?

רגוט: אוי! המיסה...

גלורייט: זה כדי לשמח אותנו? רגוט, מסכנה שלי, את לא דנה אותנו נכון; את חופשית.

רגוט: אני יודעת, גברת.

גלורייט: אין לך מה להסס, לכי מהר אל המיסה.

רגוט: תודה לך, גברת, היום לא אלך. צריך להתלבש יפה.

גלורייט: יש לך זמן לכך.

רגוט: הכנסייה רחוקה מדי.

גלורייט: לא חשוב אם המיסה כבר החלה.

"הניחי לה, אני אומר לגלורייט, אינך יכולה, חילונית שכמותך, להכריח את רגוט..."

אני אומרת לך בבטחה, אומרת גלורייט, שהיא נמנעת מללכת למיסה כי היא חושבת שזה נעים לנו. "רגוט: לא, גברת, אני נשארת מרצוני. גלורייט: אז מה, אין בך יותר אמונה? רגוט: יש לי כן, גברת, וביום שישי, תהיי רגועה, אני אשמור לא לאכול בשר. גלורייט: הה! את לא אוכלת בשר בכל יום שישי? רגוט: רק ביום שישי הקדוש, זה של השבוע הקרוב. גלורייט: מה תאכלי ביום הזה? רגוט: פשטידה בשמן. גלורייט: מותר לאכול פשטידה? רגוט: כן, אבל לא אשים בה ביצה. גלורייט: הביצה אסורה? רגוט: החלמון של הביצה, ואז נהיה במצב של חטא. גלורייט: ופיליפ, הוא לא יאכל בשר? רגוט: כמוני; לא נעשה שני מטבחים. גלורייט: הוא אוהב פשטידה? רגוט: הו! פשטידה בשמן! הוא הולך למלא את כרסו. גלורייט: ואם הוא יבקש ביצה? רגוט: לא יהיה לו.

"את אוהבת יהודים, רגוט?"

- אני לא יודעת מה זה, לא ראיתי אף פעם.
- הביטי! הנה אחד מהם.
- האדון הזה?
- כן, זה יהודי, חבר שבא לבלות שמונה ימים בכפר. מה לעשות אתו?
- אם הוא איש טוב, צריך להשאיר אותו, אם הוא איש רע, צריך לשלח אותו. "
- היהודי עוזב הערב, אבל זה צירוף מקרים; הסתיים השבוע שלו.

"את מאמינה בגן-עדן, רגוט?"

- בחיי, כן, אדון.
- את מקווה להגיע לשם?
- אני לא עשיתי כל רע.
- את חושבת שפיליפ יגיע לשם?
- למה לא?
- הקשיבי, רגוט, היית מעדיפה להיות לבד בגן-עדן או עם פיליפ בגיהנום?
- הו! הגיהנום, אומרת רגוט, אני לא מאמינה בו בכלל.
- בגיא צלמוות, אם את מעדיפה?
- אני מעדיפה להיות אתו לא חשוב איפה. "
- ואז היא ממשיכה מתוך צניעות:

"זה לא שאני חשובה לו או שהוא חשוב לי, אבל יותר מדי זמן אנחנו קרובים ביחד, אז כבר לא כדאי להיפרד.

– והגברת גלורייט, נראה לך אפשרי שהיא תלך לגן-עדן?

– הו! אם היא לא תלך לשם, אז אף אחד לא ילך לשם.

– ואני, רגוט?

– כן, אדון, היא אומרת, וממהרת לומר זאת.

– גם אני! אבל את שוכחת, רגוט, שלא הגברת, לא האדון, לא הילדים, כף רגלם לא דורכת

בכנסייה, ש..."

לפתע אני רואה שעניי רגוט מלאו דמעות. זו דרכה שלה לתת לי להבין שאני צריך להניח לה בשקט.

גלורייט: זה חג העלייה של ישו, רגוט, לא צריך להיעדר מהמיסה ביום הזה; זהו, לכי לשם.

רגוט: בחיי שלא, גברת.

גלורייט: אז את לא הולכת יותר?

רגוט: בכלל לא.

גלורייט: אבל, רגוט מסכנה שלי, את נועלת בפניך את שערי גן העדן!

רגוט: הו! גברת, את אמרת לי יום אחד שאני אגיע לשם. אני בטוחה שאני אגיע לשם.

אגב, לא באלוהים היא הכי מאמינה:

"אם תרנגולת רוצה לדגור בחג יוחנן הקדוש, השאירו אותה לילה בחוץ לפני שתדגור.

– מדוע, רגוט?

– משום שבעל הבית עלול למות במשך השנה.

– צריך לשים שלוש-עשרה ביצים מתחת לתרנגולת.

– בגלל המספר שלוש-עשרה?

– הו! לא, גברת! לא, לא... אבל התרנגולת תהיה שמנה מדי בשביל שתיים-עשרה ביצים וקטנה מדי בשביל

ארבע-עשרה.

"כאשר אווזה דוגרת ויש רעמים, צריך לקרוא לקטנים בקליפה.

– למה?

– לא יודעת, אבל אומרים שצריך לקרוא להם."

בחודש מרץ מכינים חבילות קטנות של שיבולת-שועל ומברכים עליהן, ואז מחלקים אותן לפרות כדי

שתמלטנה יפה. פיליפ מסדר את החבילות. שרגוט תביא אותן לבככה, אם היא רוצה!

לפני ששוכבים לישון, הולכים עם פנס לראות את החיות ברפת. הולכים לשם בכל ערב, חוץ מאשר

בערב חג המולד, כי בערב חג המולד החיות משוחחות.

עגל שיונק רע, רגוט מכנה אותו עצלן, אבל היא סולחת לו אם הירח מלא, כי בזמן ירח מלא יש בעגל

עצלות לינוק.

"אולי זה לא עושה לו כלום", היא אומרת.

אבל אולי רגוט צודקת, שאנחנו כולנו מושפעים מהירח, כל אחד על פי דרכו, והדף הנכתב בעת ירח מלא אינו שווה לדף שנכתב בעת ירח חסר.

העורב הכלוא יותר מדי ממרר לנו את החיים בכלובו, משהו עוד עלול להתרחש!

ואכן, זיוזף הקטן מת זה עתה בפאריס.

II

מותו של זיוזף הקטן

האחות אומרת לגלורייט :

"הצעירון שלך לא במצב טוב.

— אבוד?

— חולה מאוד!"

והרופא :

"זו דלקת קרום המוח! הוא יכול לחיות עוד שמונה ימים או שלושה שבועות. שלושה שבועות, זה

יפתיע אותי. הודיעי למשפחה."

אני כותב לפיליפ ומייעץ לו לבוא לפאריס.

"נסיעה עצובה!" הוא אומר בהגיעו.

הוא הולך מיד לבית החולים עם בתו לוסיאן ומוצא את זיוזף במצב לא כל כך רע.

"הוא הכיר אותך, פיליפ?"

— הו! ואפילו מרחוק! הוא עשה בשפתיו: בו! בו! אמרתי לו: "אתה רוצה לתת לי נשיקה?" הוא

ענה: "כן." רכנתי, וכיוון שרגלי החליקה, הוא אמר לי: "אתה הולך ליפול!" הוא רצה לשתות,

לוסיאן החזיקה את הכוס בבסיס שלה. אמרתי לזיוזף: "שתית די!" זה היה בצחוק, לא כדי לסרב

לו את החלב שלו. הוא ענה: "בחי, אני שותה את הכול!" והוא שתה את הכול; הוכחה לכך שהוא

מרגיש יותר טוב.

— שלא יהיו לך אשליות!

— הו! אין לי הרבה; היותר טוב שלו אולי זה הכי רע.

— ברגע שרופא גדול כשלו אמר את דברו!...

— לפעמים הרופאים טועים, אומר פיליפ.

— לא כאשר הם קובעים שאין עוד מה לעשות.

— הה!

— אני מעריצה רופאים גדולים", אומרת גלורייט, נרגשת.

זקנו וקמטיו של פיליפ נעכרים ועד מהרה נראים פניו כמו גדם רטוב.

"האם יכולת לוודא במו עיניך, פיליפ, שזיוזף מטופל היטב בבית החולים הזה?"

— כן, אבל יש מים שנוזלים לו מהמצח ומרטיבים אותו עד הבטן.

— זה המים של הקרח ששמים על ראשו כדי להשתיק את הכאב. אתה לא תמצא קרח בכפר.

— לא; אבל יהיה יותר טוב אם מישו יישאר על ידו.

– האחות אינה זזה, פיליפ! היא הולכת מחולה אל חולה. היא עוזבת את האולם רק כדי לאכול, וזה רגע המנוחה היחיד שלה. המקצוע של האחיות הוא קשה; הן עובדות משבע בבוקר עד שבע בערב. – אצלנו לא תהיה לזיוף אחות, עונה פיליפ, אבל אני, רגוט או פול, לא היינו עוזבים אותו לבד, נהיה שם תמיד בשביל לכסות אותו אם יוריד את השמיכה ובשביל לתת לו משהו, כשיבקש לשתות, או כל דבר אחר.

– זיוף לא ימות מצמא, פיליפ. מה אתה אומר על בית החולים? לא ראית בית חולים עדיין? – לא.

– הוא נראה לך מטופח היטב, הה? נקי, בוהק כולו! – זה די בסדר.

”מזה כמה שנים עובד זיוף אצלנו?”

– זו צריכה להיות השנה השביעית.

– שבע שנים, כבר! נקווה שהוא לא היה אומלל מאוד אצלנו.

– הוא לא התלונן יותר מדי, אומר פיליפ.

האחות יפה, בלונדית, עדינה ורצינית; אין היא מתעכבת אצל החולים החומדים לצון. היא נותנת באותה מידת רצינות את כוס החלב ואת הבקבוק לפיפי. למרות מקצועה, היא נותרת אישה לכל דבר עד כי גלורייט, למראה, אינה נמנעת מלומר:

”איך אני מבינה אותה! גם אני, הייתי רוצה להיות אחות רחמנייה.”

לזיוף הקטן כמעט ואין חוס, והוא מדמדם. הוא ממלמל בנימוס, בהבעה שקולה. הוא הכיר את אביו ואינו זוכר עוד את ביקורו. נראה כאילו הנחית מישהו מהלומת פטיש על ראשו, לא כדי להרגו, אלא כדי להממו. הוא מעווה את פניו ואינו סובל. ידיו קפואות, האחת לבנה, השנייה סגולה. הן מחפשות זו את זו, אך בעוד הלבנה עושה לבדה יותר ממחצית הדרך, הסגולה בקושי זזה.

”אתה לוקח אותי? הוא אומר לי.

– כן, עוד מעט.

– הו! אני יכול ללכת, בוא נלך! מהר!”

הוא מנסה להניע את רגליו הרפויות.

”העלו אותי כאן על אלונקה, הוא אומר, אבל כדי לרדת אני אעזור להם ואחזיק את קצה האלונקה.”

הוא רואה על הקיר עיגולי שמש וצועק:

”הו! עוגיות!”

”אתמול, הוא אומר, זקן אחד היה חולה מאוד. הוא ביקש את ריבונו של עולם. הוא שם, בארון, ריבונו

של עולם.”

הרופא המתלמד שאל אותו:

”אתה שותה לפעמים?”

– לא.

– אף פעם?

– לא, לא.

– מה אתה עושה?

– אני?

– כן, אתה, בחיים?

– אני משרת.

– אתה מגיש בארוחות?

– כן.

– כשאתה מפנה את השולחן, אתה חוטף טיפת אלכוהול?

– אין אלכוהול אצלנו! עונה ז'וזף הקטן בתקיפות.

החולים האחרים מביטים בנו ואומרים לעצמם בוודאי:

”זה הוא שהולך למות, לא אני.”

”ערב טוב, ילדון!

– אתם הולכים?

– כן, אנחנו נחזור.

– ואני, אני נשאר?”

האם הוא עומד לבכות? כאשר אני מסתובב, עיניו כבר משתעשעות בעוגיות המתעגלות על הסיד הלבן.

”שמה מלבישים אותם, אומר לי פיליפ; האם ילבישו אותן?”

– אינני חושב. אנחנו ניתן לו סדין, עם כרית, והוא ירגיש בתוך סדין נקי יותר טוב מאשר

בבגדיו, שכבר לא היו נקיים.

– שמה מלבישים אותם, חוזר פיליפ.

– כאן, לא. לכל ארץ מנהגיה שלה. לפאריס מנהגיה שלה. יש לכבד אותם.

– כן, אבל אני לא רוצה שישחטו את ז'וזף.

– מה?

– אני לא רוצה שינתחו את גופתו! אתה, שמכיר את הרופאים, אָסור עליהם לנתח את גופתו.

אני יודע שבבית החולים הם מנתחים את המתים, אם לא אומרים כלום. הם ניתחו את הבת של

רולין. אני לא רוצה: אָסור עליהם!”

הוא מדבר כך, עקשן וקודר, משום שהוא נזכר שכמעט שחט בעצמו בחווה של משפחת קורניי. משרת

אחד מת לפתע. חברת הביטוח דרשה ניתוח לאחר המוות, והרופא עשה את הניתוח בעזרת פיליפ, הידוע

במיומנותו בשחיטת חזירים. פיליפ, אף כי הוא רגיל לדם, לא חשב שזו הייתה מלאכה נעימה.

”אָסור את זה, אדוני, אָסור את זה!”

– אעביר את בקשתך.”

”אין לי יותר מה לעשות כאן, אני מסתלק”, הוא אומר ללוסיאן.

הוא מוודא שיש לו בכיסו פנקס קופת החיסכון והארנק של הבן.

”אתה יודע שלילדיך האחרים זכות למחצית הסכום הזה?”

פיליפ אינו עונה. הוא מכפתר בהידוק את מקטורנו ואת מעילו, חובש את כובעו, מאושש, ואומר לבתו

בטון סמכותי: ”אני הולך, ראיתי אותו, זה מספיק; אבל את, את נשארת. את תלכי לבית החולים בכל יום,

ובכל יום תכתבי כדי להודיע לנו מה חדש אצלו. אל תשכחי, את שומעת?”

אמרתי לפיליפ:

”אתה גבר, אתה! גבר עומד בזה, אבל רגוט אינה אלא אמא זקנה מסכנה; תמוך בה!”

פיליפ מבריק לנו משם :
"רגוט לא חולה, אבל היא מודאגת."

אחרי פיליפ, פול הוא שבא לראות את אחיו ז'וזף בפעם האחרונה. הוא רצה לנסוע בכל מחיר. הוא מגיע לתחנת הרכבת ליון באמצע הלילה והוא מחכה שהשעה תהיה מתאימה כדי לצלצל בדלת של השוער. הוא מופיע עם עניבה-חזייה קטנה בצבע אביבי, שבה זוהרת סיכה מוזהבת, ומן המלים הראשונות הוא בוכה, כמו תפוח אפוי גדול סדוק.

פול אינו רוצה להיראות פחות בקי מהאחרים.
"הו! לדעתי, הוא אבוד!" הוא אומר.
ז'וזף היה בבית החולים פעמיים. בפעם הראשונה רגוט בכתה :
"הוא לא יצא מזה!"
אנחנו נזפנו בה בתקיפות. ז'וזף יצא מזה.
"אני מתחרטת על חוסר האמונה שלי, אמרה רגוט. הו! יותר לא אפחד מבית החולים, ואם הבן שלי יחזור לשם, אני אהיה שקטה."
ז'וזף הקטן אכן חזר, והפעם הוא נשאר שם.

לוסיאן ופול שרויים בצער, אך בעיקר במצב רוח רע. "זה מעצבן אותי!" אומרת לוסיאן. הם נאנחים ורוטנים.

"הרי בכלל לא היה קשה לראות שהסוף מתקרב!
— מה עוזר לשלוח מברק? הוא מת, הוא מת!"
פול אומר ללוסיאן :
"מובן שאני נשאר בפאריס עד מחר. הרי אני צריך לקנות זר!"
ולוסיאן אומרת :
"אין טעם לבזבז כל כך הרבה! זה מספיק נדיב להביא אותו. ואתה יודע שלא מלבישים אותם כאן ; נסה לשמור זאת לעצמך ולא לספר בבית ששמו אותו בארון הקבורה מבלי להלבישו.
— אני לא כל כך טיפש כפי שאת חושבת, עונה פול.
— לא, אומרת לוסיאן, אבל אתה לא מכניס את ידך לכיס לעתים קרובות כשצריך לשלם! אולי תחזיר לי את ההוצאות? אתה חושב שהמטרו לא עולה כסף?"

הם אומרים : "ראיתי אותו ; הוא כמו אתמול ; המוות לא שינה אותו!"
אז בשביל מה כל הטרחה!"

"בשביל להביא אותו הביתה, הם אומרים, נשלם עם החסכוניות שלו. זה הכסף שלו. שייחנה מהכסף שהרוויח.

— מהכסף הזה, אני אומר, ייהנה בעיקר בעל הבית של האדון הזה הלבוש שחורים, שהציע לנו זה עתה את הצעותיו.

— אתה צודק, אבל אילו ז'וזף היה יכול לדבר, הוא היה אומר כמונו."

פיליפ הוא המקבל את המברק בכפר. הוא קורא אותו ובוכה תחילה, לבדו, ללא מעצור. הוא מחזיק את המברק בכיסו יותר משעה.

רגוט ליד האח עם שכנה, שָלוד. מבלי לתת את המברק לרגוט, שכן אינה יודעת לקרוא, מבלי אפילו להראותו לה, פיליפ מנשק אותה, דבר שלא עשה מזה שנים. רגוט מבינה ובוכה אל סינרה. שָלוד, שניחשה, בוכה גם היא.

היו הרבה אנשים בלוויה. רגוט אמרה :
"אפילו שאנחנו עניים, יש לנו שם די טוב!"
יהיה לה עונג להיזכר בכל האנשים שהטריחו את עצמם לבוא.
אבל פיליפ לא היה שם. ברגע האחרון הוא סרב ללבוש חולצה. הוא אמר בקול חרישי :
"לא, אני לא הולך!" והלך לשכב על הקש, ליד ז'ונט.

האנשים צעדו בשקט, חוץ משליד, שחוחה כנגד הרוח שטאטאה את הדרך. שליד, שאינה מדברת מהר, אך לבסוף אומרת בכל זאת מה שהיא רוצה, הצהירה באזני לוסיאן :
"בדיוק לפני שלוש-עשרה שנים, באותה תקופה, בחודש מרץ, מת אחיך הבכור. יש לי זיכרון טוב, אני לא טועה. וכאשר אחיך הבכור מת, זה היה בדיוק שלוש-עשרה שנה אחרי שסבא שלך מת. את תראי שבעוד שלוש-עשרה שנה יהיה שוב משהו בשבילך."
בכנסייה, האדון הכומר דיבר מספיק תמורת העשרים-וחמישה פרנקים שלו, אבל הוא לא היה מגולח, דבר שכולם הבחינו בו.

באמת ביכו היטב את ז'וזף הקטן. מעולם לא ראיתי אותו עצמו בוכה, וזו הפעם הראשונה שהוא גרם לאחרים לבכות.
הוא ממשיך לחיות עוד כמה ימים בעבור אלה שאינם יודעים.

"והאיש הצעיר שלכם, לא רואים אותו עוד ; מה קורה אתו?
— מת.

— הו! סליחה! אילו ידעתי, לא הייתי שואל עליו."
הוא עשה מעשה מטורף.

מוזמן תכופות לחתונות בכפרו, שם לא יכול אלא להביט ברוקדים, הוא לקח באותו חורף, מבלי לומר דבר לאיש, שיעורי מחול. הוא שילם בבת אחת חמישים פרנק מראש בשביל שיעורים. נותרו לו מהם שלושה או ארבעה.

הכאב של רגוט

כאשר ז'וזף הקטן בא לבקר אותה, הוא היה חביב אליה. מעולם לא זרק דבר ברגליה ; לא הלך מבלי להחליק לידה ברגע הפרידה מטבע כסף מתוך משכורתו בשביל המטמון שלה, וכאשר רגוט רצתה להחזיר אותה, הוא החזיק את ידה קפוצה עד בוא הרכבת.

ז'וזף הקטן חוזר בעוצמה רבה מדי אל מחשבתה ; היא אומרת לגלורייט :
"הו! אילו ידעתי, גברת, עד כמה אדם חש את עצמו מוענש!
— מוענש על מה, רגוט?

– הו! גברת! הו! גברת!"

היא לא יודעת לבטא זאת בדיוק... אולי משום ששכחה כי הפורענות אורבת לנו בכל רגע, וכי יש לחיות תמיד בדאגה.

היא אומרת בעניין הלקחים שהחיים מלמדים אותנו:

"צריך להתנסות כדי להיות מנוסה."

ובעניין זיוזף הקטן:

"עד שלא עוברים את זה, לא יודעים מה זה לחץ."

בכל בוקר היא בוכה כשהיא טופחת על המיטה עם המחבט הקטן המשומש והמוצהב.

"הוא היה כל כך מרוצה לראות שיש לי מזרון!"

היא שומרת על השעון המעורר שלה, והיא אוהבת לשמוע את תקתוקו, אבל הוא נעצר, היא אינה

מעיזה להפעילו, והיא קוראת לפיליפ כדי שיעוררו לחיים.

משסיימה את עבודתה, היא חושבת על זיוזף וזה מכאיב לה. היא חושבת עליו יותר מדי וזה מרדים

אותה. היא מרכינה את ראשה נמוך יותר, עוד קצת יותר נמוך, עד שהיא מרימה אותו בפתאומיות, כאילו

פגע מצחה זה עתה במצבתו של הצעירון.

אחר הצהריים, היא מתיישבת למרגלות הצלב הנמצא בצל לפני הדלת.

שם היא מטליאה, שם היא חולמת ושם היא ישנה.

כיוון שבסיס הצלב היה רקוב, ניסרו אותו, והצלב שהוצב מחדש הוא עכשיו בגובה של רגוט. כשהיא

עומדת, היא יכולה להצמיד את אוזנה אל הגומחה הריקה שבין שתי הזרועות ולומר:

"חשבתי שמדברים אליי!"

אבל ישובה, היא נראית כנושאת את הצלב על גבה ונחה שם, כאילו אינה יכולה עוד מרוב עייפות וסבל.

מזה זמן רב היא לא האמינה עוד בגיהינום, ומאז מות זיוזף היא אף הפסיקה להאמין בגן-העדן.

בשביל מה זה טוב?

היא יודעת שזיוזף נמצא שם, בבית-הקברות. היא מנצלת את יום ראשון כדי ללכת לראותו. אין היא

מתפללת. היא מעדיפה לבכות. היא מדברת אליו בקול רם והיא אומרת לו כדי שישמע:

"הו! זיוזף קטן מסכן, היית כה טוב אליי!"

היא תבוא בקרוב לשכון לידו, אבל אין היא מקווה לפגוש אותו אחר כך בשמיים.

האם יש בכלל שמיים?

האם גברת גלורייט, שהיא כה חכמה, מאמינה בשמיים?

ואם הגברת אינה מאמינה בזה, איך תאמין בזה רגוט?

אין כלל שמיים; יש בבית-הקברות גופו של זיוזף הקטן, ויש בארון של רגוט הלבנים שהוא הותיר

אחריו, שאותם היא פורשת ומקפלת (הו! כמה זה קשה!), ובוכה בכאב.

היא מסכמת כך את חייה, בהנידה בראשה:

"סבלתי הרבה מכאובים!"

היא אומרת עוד כי שפכה כל כך הרבה דמעות עד שאפשר להניע בהן טחנה.

היא לא תעז כלל לנסוע לפאריס לראות את בתה.

"הנסיעה שלך, אומרת גלורייט, תגרום לה הנאה.

– לא אוכל להישאר במקום שבו זה קרה.

– אבל בתך אינה גרה ברובע ההוא, ולא תדעי באיזה מקום יכול היה זיוזף הקטן שלך למות.

פאריס גדולה!

– זה אותו דבר, אומרת רגוט, זה יהיה תמיד אותה ארץ."

אין בה עוד כל חשק לבשל.

היא מבשלת ביצה ביין, נותנת את הביצה לפיליפ ושומרת רק את מה שנשאר מהיין. היא טובלת בו את הלחם שלה ומשתדלת שזה יימשך זמן רב, כדי שפיליפ יראה שהיא אכן אוכלת ולא יגער בה.

"מותו של זיוזף שינה אותה מאוד, אומר פיליפ לגלורייט, אבל מה שדכדך אותה ביותר זה כאשר

האפרוחים שלך לא הצליחו."

היא לא תלך יותר העירה להנאתה, היא תלך לשם רק בשביל לווייה.

היא פחות ופחות נהנית ללכת אל הנהר ולשאת על זרועה את המצעים הרטובים הכבדים.

"האם נעשה כביסה מחר, גברת גלורייט?

– כמו בכל יום שני, רגוט, מזה תשע שנים.

– צריך לקנות סבון?

– בוודאי.

– וגבישי סודה?

– אם לא נשארו יותר.

– שאביא את הסודה עם הסבון?

– בוודאי, רגוט, באותה הזדמנות! מה קורה אתך?

היא קמה הבוקר כדי ללכת לסדר את המיטה של פול שאינו נשוי והוא ישן בבית קטן שנבנה על ידו.

כיוון שאינה חוזרת, פיליפ הולך לראות.

היא אצל שלוד, יושבת ומשוחחת.

פיליפ משאיר אותה מפטפטת ואומר בפנים קשוחות:

"הנשים האלו!"

ביום אחר, בצהריים, בשעה אחת, היא איננה בבית.

פיליפ אוכל מה שהוא מוצא והולך מדלת לדלת לשאול אם מישהו ראה את רגוט? אף אחד! פיליפ אינו

מעז לשאול יותר מדי אנשים; אי-שקט משתלט עליו. הוא חוזר הביתה ומתיישב ליד הארגז, ראשו בין כפות ידיו.

בערב חוזרת רגוט, כאילו זה עתה יצאה.

פיליפ מביט בה ותחילה אינו יכול לדבר.

"מה יש לך?" אומרת רגוט.

פיליפ: איפה היית?

רגוט: שטפתי כלים אצל גברת לרין, זה חג השבועות היום. היא מארחת אנשים, כמו בכל שנה, אתה

הרי יודע זאת.

פיליפ: בפעם הבאה, לא יהיה רע אם תודיעי לי מראש.

רגוט: למה?

פיליפ: ככה.

רגוט: מה, חיפשת אותי?

פיליפ: אני! לא זזתי מכאן בכלל.

רגוט: נדמה לי שהעיניים שלך אדומות.

פיליפ: ישנתי על הארגז.

רגוט: תראו, תראו, תראו מה זה! דווקא משמח אותי שציערתי אותך קצת. ובפעם הראשונה מאז מותו של ז'וזף הקטן, רגוט מחייכת.

"אתה לא תוכל לחיות עוד, זקן מסכן שלי, בלי העלמה הזקנה שלך!"

פיליפ מושך בכתפיו.

רגוט חוזרת אל עצבותה.

היא מבלה ערב שלם בחיפוש אחר האצבעון והמשקפיים שלה.

היא יוצאת החוצה; באמצע החצר היא שוכחת מה היא רוצה, נעצרת, חוזרת הביתה ומתיישבת, עד שהיא נזכרת בזה.

היא מרחפת קצת. כבר לילה כאשר אנחנו חוזרים מטיול והיא אומרת לנו, ידיה על בטנה:

"צריך מנורה?"

ואם אומרים לה: "רגוט, הדליקי את האש!" היא עונה בקול נוגה: "מה, הוא מת?"

היא התנועה כל הלילה כמו ארבע אפונים בסיר.

היא הייתה רוצה כה בכנות למות עד כי כמעט ואינה פוחדת עוד מהסערה.

היא מאבדת את הזיכרון. המלים אינן יוצאות מפיה אלא הברה הברה, מעוותות, כמו מפיו של ילד.

היא לא אומרת לקצר אלא להקציר חולצה.

כל מה שהיא יודעת לעשות הוא להירדם ליד האש ולתת לה לדעוך.

האפר מושך אותה.

האם היא תמות בקרוב? אנחנו מחכים.

"מתים, היא אומרת מאז שפול חייל, כאשר מקבלים את צו-התנועה. מרגע שהוא מגיע, אין אפשרות לסגת: מוכרחים לצאת לדרך!"

צו-התנועה עדיין לא הגיע.

רגוט חוזרת לחיים למען החתונה של לוסיאן.

III

לוסיאן

רגוט צריכה לקנות לעצמה כובע של גברת שאותו תחבוש רק ביום החתונה. האם פול שלה יתחתן בזמן כדי שהכובע יוכל עוד לשמש?

החתן, מריוס, יבוא מחר בפעם הראשונה. האם יישאר ללון?

"תני לי עצה, גברת, היא אומרת לגלורייט. אני אעשה כל מה שתצוי. כאשר לא אדע עוד, אני אשאל אותך. את תשמשי לי כאם."

רגוט מוצאת לבסוף מה תכין למריוס לארוחת הערב שלו.

אחרי המרק היא תשבור ביצים.

היא מכינה לו גם מצנפת כותנה.

"אנחנו לא בעיר, היא אומרת, בגאותה הקטנה הצנועה; גם אני, לא הייתי מתקשה לעשות הכול כראוי אילו היה לי כל הנחוץ."

רגוט: הו! ההורים של בעלך לעתיד לא יגיעו, זה רחוק מדי.

לוסיאן: זה מה שאת חושבת! משום שאת לא מעיזה לעלות לרכבת, את מתארת לך שהאחרים פוחדים לזוז. מוטב שתנסי לנער את גרב המטמון שלך. באזור של מריוס חוגגים את החתונה שלושה ימים! ולוסיאן אינה חדלה לירות חצים ברגוט.

”את לא מסוגלת לצחצח את הנעליים שלי, אף פעם לא תעירי אותי בזמן!
– לוסיאן לא בסדר, אומרת גלורייט לפיליפ, כשהיא מדברת בקשיחות אל אמה.
– אשר לי, גברת, עונה פיליפ, אני לא אומר כלום כי היא לא אומרת לי כלום! אם הייתה מדברת אליי ככה, כבר הייתי מחזיר לה!”

”אני סולחת לה הכול, אומרת רגוט, כי היא תסתלק, כמו ההוא.
– איזה הוא? ... הה!
– זיזוף הקטן שלי אף פעם לא פגע בכבודי; הוא לומד טוב מדי על ידי אדוניו. יום אחד כשהוא היה רעב לביצה אפויה באפר, הגשתי לו את הביצה על השולחן הקטן שלנו. הוא אוכל אותה ושם את הקליפות כמו שצריך, בצד, והוא רוצה לאסוף את פירורי הלחם מהרצפה. אני אומרת לו: ”תעזוב את זה! אל תלכלך את הידיים. אחיך ואחותך בכלל לא נוהרים ככה, ואין שום סיכוי שאתה תהיה מלוכלך כמוהם!”
אבל רגוט ממחרת: הנה סלסלה של ביצים וקמח בשביל העוגיות!
”איך הם מריצים אותנו, שני הנבלות האלה!”
כך היא קוראת לזוג הצעיר.

משפחתו של מריוס קרול מגיעה מהדרום, האב, האם ואח חייל, המביא אתו מהתמרונים שלשול, שלא נדע.

הם נסעו כל הלילה ואיש לא חיכה להם בתחנת הרכבת.
פיליפ סמך על לוסיאן שסמכה על פול ששכח מזה בכלל.
משפחת קרול עמוסה בחבילות. איש אינו מתנדב לשחרר אותם מהן. רגוט יושבת בפינת החצר ומורטת נוצות של תרנגולות. פיליפ ממסמר בדים ועלים על קירות האסם שבו תיערך החתונה.
”פיליפ, אני אומר, אולי זה הרגע לברך את משפחתך החדשה!
– כן, אדון.

– אז זוז כבר! גש אליהם!”
אני צריך לדחוף אותו ולקחת מידי את הפטיש. רגוט סוף סוף קמה.
המרכז והדרום נפגשים ומערבבים את מבטאיהם.
מר קרול מתקן מעט את שלו, אבל פיליפ שומר על הניב היום-יומי שלו.
מר קרול לבוש לפי אפנת האזור שלו. מתחת לחזייה שלו מבצבצת חגורה של פלנל כחול. מתחת לכובע לבד רחב, יש לו הופעה חסרת צניעות של שם. הוא משתייך למחלקת העבודות הציבוריות. גברת קרול יכולה להיחשב כבת ארל הודות למצנפת שלה. בהשוואה, משפחת פיליפ נראית אפרורית. מכנסי הרכיבה הישנים של פיליפ נותרים פתוחים. רגוט נראית כמו משרתת מבוהלת.
”טוב! אומר פיליפ, אני חוזר לעבודה שלי.”
משפחת קרול נותרת נטועה באמצע החצר.

כיוון שבאו מהדרום, הם הביאו סל עם ענבים. רגוט מניחה אותו מיד בשמש, על ספסל. עד מהרה מזמזמות שם הצרעות. רגוט, ידיה צלובות, מהרהרת ושואלת את עצמה אם לא הייתה צריכה לפרוש עליהם עיתון.

"כל הטרחה עליך, מר פיליפ, האם תרצה שנעזור לך?"
ההפתעה מונעת את פיליפ מלענות. האם האדון הזה מסוגל לתקוע מסמר?
לחייל יש רעיון: שתי מקלעות פרחים, שתלתנה מארבע הפינות, תצטלבנה מתחת לקמרון האסם! אבל זה רעיון שכבר הגינו, פיליפ ואנוכי. שום הצלחה. שתיקה.
מר קרול מתעקש ומציע שוב את עזרתו.

"לא צריך, אומר פיליפ.
— מוטב שתעשה סיבוב, אני אומר, לראות את הגן."
הם עונים: "זה יהיה נחמד, האסם הזה!" והם מתרחקים.
"אנחנו קצת אבודים, מודה מר קרול. כשלא מכירים את המקום!"
גברת קרול אינה יודעת מה לעשות עם עצמה. היא חוזרת, בין הקדרות והעופות של רגוט:
"אני מפריעה לך, אני מפריעה לך!"
— הו! אני לא שמה לב אליך, אומרת רגוט.
— כלתי נראית נעימת הליכות", אומרת גברת קרול לגלורייט.

אין זה הרגע לטעון את ההפך.
"היא תעשה ממריוס מה שהיא תרצה, מוסיפה גברת קרול. זה לא גבר שהיא נושאת, אלא "כבשה"."
רגוט לא הכינה להם כלום. היא חשבה שהם לא צריכים לאכול אלא ביום החתונה.
"הם אפילו לא מכירים זה את זה במשפחה שלהם, אומר פיליפ. הילדים פונים בלשון רבים אל האב והאם!"

מריוס יכול היה לבחור לו שם בין עשר עלמות, בעלות מעמד כולן, ולאחת מהן היה יותר מעשרים אלף פרנק! אבל מריוס העדיף את לוסיאן הענייה.
אדון וגברת קרול לא הביעו כל התנגדות.
"התחתן אתה, חבוב!"
— לוסיאן היא נערה שקולה ומסודרת, אומרת גלורייט.
— והגונה, אני אומר.
— הלא כן? אומרת גברת קרול, מודאגת.
— כן, גברת.
— הקשב, אומרת גברת קרול למר קרול, האדון אומר שלוסיאן הגונה.

— הה!
— מאוד הגונה, עד הסוף, בכל מובן.
— בכמה מקומות היא עבדה?
— חמישה או שישה.
— ואתה חושב ש...?
— אני בטוח בכך", אני אומר, כאילו ידעתי.
"היכן הבית שלהם? שואלים אותי מר וגברת קרול.

– הבית של משפחת פיליפ? זה הבית שלנו. אתם רואים שהם חיים אצלנו, הם משוכנים כאן.
– יש להם בית משלהם?
– לא.
– בית שבו נולדו, בית משפחה; תמיד יש בית.
– היה להם אחד והוא נמכר.
– מעניין!
– הוא היה קטן מאוד וישן; הוא היה קורס. הם מכרו אותו לשכן עשיר יותר ביוקר ממה שהיה שווה. הזדמנות של פז!
–איפה יגורו אחר כך, כשיהיו זקנים?
–תמיד אצלנו.
– ואם כבר לא תהיו?
– זה לא סביר.
– זה אפשרי.
– כשנמות?
– סליחה!... אם ייאלצו לעזוב אתכם, הם בעצמם?
– איזו שאלה! הם יחפשו מקום אחר. תמיד מוצאים היכן להתגורר.
– לא בית משלהם! חוזר מר קרול.
– זה מוזר!" אומרת גברת קרול.
– הם מביטים זה בזו, קצת נעלבים ובהבעת זלזול; שכן שם, במקומם, יש להם בית משלהם, סוס ועגלה, עם כרם, והם אפילו מוכרים יין לידידיהם.
ארשת פניהם המתנשאת אינה מביכה כלל את פיליפ.
"נניח, הוא מסביר לי, שהייתי נוסע אליהם! גם אני הייתי מתגנדר לכבוד האירוע, והייתי אומר, כמו האנשים האלה, שיש לנו רכוש. אבל אני לא מאמין למה שהם מספרים, ואני כמעט בטוח שאין להם כלום."
והוא מסרב לדעת את שם המקום שלהם.

פיליפ: נבוא אליך בשבת.
הכומר: איזה טקס אתם רוצים?
פיליפ: לא צריך לבזבז כל כך הרבה כסף!
הכומר: לעולם אינני אומר את המיסה בשבת. אני יכול רק לתת לכם ברכה.
פיליפ: הו! זה בהחלט מספיק?
הכומר: זה מספיק. יש ברכה בשלושים פרנק ואחרת בתשעה פרנק וכמה סנטים.
פיליפ: אני מעדיף את זו של תשעה פרנק.
האדון הכומר: וכמה סנטים. היא תהיה לא פחות טובה.

"מה שמפריע לי הכי הרבה, אומר פיליפ, זה לקחת את לוסיאן בזרועה כדי להובילה לבית העירייה. אבל אני אעזוב אותה בדרך אל הכנסייה. שני קילומטרים, הה! היא כבר תצעד בעצמה."

ביום החתונה, החל משעה חמש בבוקר, הוא לובש את חולצתו הנקייה ועובד על ההכנות. רגוט מתרחצת ברפת של ז'נוט וחובשת את כובעה השחור החדש.

הסנדק של הכלה נושא בצד שמאל זר לבן ענק, עם סרטים רחבים המתנופפים ברוח. הדרום ממש המום. הוא מעולם לא ראה דבר כה מגוחך. "גם אם ישלמו לי חמישים פרנק, אומר לי מר קרול, לא הייתי רוצה להיות במקום האיש הזה! – הוא יהיה בהחלט גאה!" אומר לי פיליפ. אלכסנדרין, הבכורה בין אחיותיה של רגוט, לא באה; עוד קיוו לראות אותה על ספסל המשפחה בכנסייה. אך לא. מסתבר שהיה צריך, לפי המקובל, לערוך אצלה שני ביקורים, הראשון כדי להודיע לה על החתונה והשני כדי לקבוע את התאריך. "זה נכון שפגעתי בה, אומרת רגוט, מבושת. אבל היא חושבת שאני חופשייה לעשות מה שאני רוצה. היא תמיד מחפשת גינונים ואי אפשר לחנך אותה."

כנר הכפר מחכה להם ביציאה מהמיסה ומיד מתחיל לנגן את אותו לחן על המלים השונות הללו: "החתן אומר:

" 'אני מחזיק בה! אני מחזיק בה! אני מחזיק בה! "

"הכלה אומרת:

" 'הוא נלכד, הוא נלכד, המטומטם! "

מבלי להביא בחשבון את תריסרי העוגות, יש שני סוגים של רקיקים: הרקיק עם כתפיות, העשוי מסולת ועליו רצועות מוצלבות, כמו כתפיות, והרקיק מעשבים, הקרוי "כאב רגליים". מתוך מורת רוח, הקרולים משתעשעים בינם לבין עצמם, ומלה מאזורם, שאותה הם מבטאים בהיגוי שלהם, גורמת להם לפרוץ בצחוק. למוסיקאי יש רק עין אחת ושן אחת; זה לא מסובך. אומרים שהוא הרוויח יותר ממאה אלף פרנק עם הכינור שלו. הוא מחליף לחן רק כשהוא מחליף מקום. כשאיין הוא מנגן, הוא אוכל. הוא מדבר מעט ובז לרוקדים, חוץ מאשר לי, שוודאי רקדתי הרבה בנעוריי.

"אתה בטח נגן, הוא אומר.

– לא.

– הו! רואים זאת.

– אתה חושב? אולי."

אך לא! אך לא! לשקר תמיד!

מחול הברנלה

שני בחורים צעירים, עובדים בטחנת הקמח, שאינם שייכים לחתונה, רוקדים מעין בוכה, פחות מרעיש מהבורה האמיתי, שנקרא ברנלה. זה חגיגי ומכובד. זה כנראה עתיק כמו הבית העתיק ביותר של הכפר. הם רוקדים בנעלי עץ. שומעים את הצליל העדין של העץ על הרצפה ונעלי העץ מלטפים בחוטמיהם את הלבנים האדומות. שני הגברים רוקדים כמעט במקום ואינם מחייכים. זה יותר עיסוק מאשר הנאה; לרגעים היית אומר שאלה כמרים.

גלורייט ניגשת אל הצעיר יותר ואומרת לו שלא יעשן בגלל השמלות של העלמות הצעירות. הוא זורק את הסיגריה שלו וממשיך, ידיו מאחורי גבו. זה שמולו, כבד יותר, מקמט את מצחו, כאילו באמת עבד בראשו. מתחת למבטים הם חשים גאווה חסודה. עד מהרה הם נעלמים, וחוזרים מיד. הם חשבו לנכון לקנות לעצמם זוג נעלי בד. זה כבר לא זה כלל וכלל.

למחרת החתונה מחכים לנשואים כדי לשבת אל השולחן.
"בגלל לוסיאן איחרנו, אומר מריוס.
– בטח, היא אומרת, זה תמיד באשמתי!"
כאות לניצחון, מריוס חובש את הכובע על אוזנו.
"את מעדיפה, לוסיאן, את אתמול על היום, או את היום על אתמול?"
– זה אותו דבר בשבילי, הרגשתי טוב אתמול ואני מרגישה טוב היום."

מריוס זולל, אפו תחוב בצלחת, ואינו אומר מלה.
מה הוא שואל את עצמו?

כיוון שמלאני, אחת מאחיותיה של רגוט, הייתה בחתונה ביום הראשון, בתה הקטנה שמרה על הפרה ובאה רק למחרת.

היא מגיעה כולה צוהלת בתלבושתה החדשה.
"עכשיו תורי! היא קוראת, עכשיו תורי!"
אבל החתונה הסתיימה, ואם הקטנטנה, שענינה בורקות, מלעיטה את עצמה בשאריות, עליה להשתעשע לבדה בשולחן של אנשים מבוגרים שהם כבר כבויים.

השושבין עורך מגבית בצלחת בשביל הטבחית, אחר כך הוא מפיל את הצלחת ושובר אותה. מספר הרסיסים מצביע על מספר השנים שהשושבינה צריכה לחכות כדי להתחתן.
כיוון שלוסיאן בת עשרים וארבע, ושואלים אותה בשקט לגילה של אותה שושבינה, היא עונה, בקול רם ככל יכולתה:
"בת שלוש שנה!"

גם רגוט רוקדת, הו! לא ביום החתונה, לא, רק למחרת.
היא הייתה בעבר רקדנית טובה. היא הייתה רוקדת לבדה על הדרך, עד אובדן אנפילאוטיה, ובשובה הביתה היא הייתה מופתית! רבותי, איך היו מכים אותה!
מישל הוא שמושכה בזרועה וממריץ אותה.

עד מהרה מתהווה מעגל כדי לראות את רגוט רוקדת בוקה בחתונת בתה; מסתכלים דוממים, כמו ברגע החשוב ביותר של טקס. רגוט מרימה מעט את חצאיתה בקצות אצבעותיה. הרגלים כמעט אינן מתכופפות, כפות הרגלים בקושי עוזבות את הרצפה; הגוף אינו מתנווד; רק הראש נוטה לימין ולשמאל.
רגוט, חיוורת מאוד, מחייכת תחילה. לפתע היא נעצרת, משאירה את מישל לבדו ומתרחקת, כפופה, כאילו ראשה מסתתר. אנחנו מנחשים מה יש לה. היא נזכרה פתאום במותו של ז'וזף הקטן. היא בוכה בכאב ובחרטה ומפנה אלינו ארוכות את גבה.

הקרולים לבסוף מרגישים שלא בנוח.
הם יוצאים הערב, לפני התפזרות החתונה.
שלוד אומרת להם :
"מה, אתם מסתלקים כל כך מוקדם?
– אכן! איש לא מסתכל עלינו!"

הדרום מסתלק קצת בחיפזון, מה שאינו מונע בעדו מלהיות נרגש.
מר קרול ניגש אל גלורייט, ידו מושטת.
"אבל אנחנו נלווה אתכם עד לתחנת הרכבת!"
– לא חשוב, גברת, אני רוצה לומר לך כמה מלים כאן במקום! אני רוצה להודות לך על קבלת הפנים,
על..."

הוא אינו מוצא מלים עוד, הוא בוכה, והוא מתאושש רק כדי שנבטיח לו לבוא לבקרים.
"מברק, הוא אומר, ואנחנו נהיה בתחנת הרכבת! עם הסוס. והיו רגועים, הוא מכיר את הדרך!"
לשווא הבטחנו, הוא מזמין אותנו שוב. אני מאשר שאנחנו נבוא, והוא, מודאג, מיד מעמיד דברים על
דיוקם :
"הו! שם לא יפה כמו פה, אבל אנחנו נקבל את פניכם כמיטב יכולתנו. ואתה, אדון פיליפ, אני מזמין גם
אותך; צריך לבוא.
– אני לא אומר לא."

הרכבת עומדת לצאת. רואים את לחיה של גברת קרול דבוקה אל החלון, והיא בוכה כאילו ירד גשם
בתוך הקרון. הם מנפנפים בממחטותיהם : שלום! שלום!
"ברוך שפטרנו", עונה פיליפ.
הוא אינו מרוצה.

הוא חושב שהמחותן לא התנהג כראוי. מר קרול הבטיח במכתב לשלם את מחצית ההוצאות. ביום
החתונה הוא מסר באמצעות לוסיאן כי ישלם את חלקו, את חלקה של אשתו ושל החייל. הגיעה עת
התשלום, ואז הוא מבקש חשבון. כיוון שזה אינו מוכן, הוא מציע חמישים פרנק.
"זה לא הספיק לי, אומר לי פיליפ.
– אבל לקחת אותם.
– כן.

– ואפילו אמרת : "זה יותר מדי!"
– אפילו רציתי להחזיר לו את שטר החמישים פרנק שלו.
– מדוע? הרי אתה אומר שהוא היה חייב לך יותר.
– בדיוק! אמרתי לו : "זה יותר מדי!" כי רציתי להראות לו שזה לא מספיק.
– זה נראה לי מסובך כהוגן, פיליפ.
– בקיצור, זה מה שרציתי."

רגוט : אני מרוצה מאוד, לוסיאן שלי, שאת מסודרת. כאשר יתקוף אותי השעמום, אני אבוא אליך
לפאריס.

לוסיאן : אל תכניסי לך את הרעיון הזה לראש שלך! תישארי במקומך. בפאריס לא תוכלי להתפרנס!...
זה כל מה שאת נותנת לי?

רגוט : נתתי לך שש כפות, ששה מזלגות ושש צלחות.

לוסיאן : תני לי עוד צלחות.

רגוט : אני לא יכולה.

לוסיאן : אוי! כמה את קמצנית!

רגוט : ומה עם פול!

פול : כן, מה אתי! מה יישאר בשבילי? אם את רוצה לקחת הכול, אני לא אתן לך!

פול אכן פוקח עין על הארגזים ופיליפ, הממסמר אותם, קורא :

"אל תביאו לי יותר כלום! אני לא אפתח את המסמרים!"

לוסיאן ברוגז.

"טפלי באופי שלך, אומרת לה גלורייט.

– האופי שלי בסדר, אומרת לוסיאן, חמוצה.

– זו דעתך, אדון מריוס?

– הו! עונה מריוס, עדיין לא בדקתי.

– הה! איך עובר הזמן, אומר פיליפ. מאז הבוקר למסמר את הארגזים שלהם, והשעועיות של הגן שלך

מחכות!"

"מצד אחד, הוא אומר, כואב לי לראות את לוסיאן עוזבת, אבל, מצד שני, אני לא מצטער על זה!"

רגוט אומרת ללוסיאן בשקט :

"יפה שאת נשואה, אבל זו לא סיבה להיות כועסת."

"אף אחד לא מכיר את עצמו, היא אומרת לה, כל עוד תכונות האופי אינן זו מול זו, ותמיד צריך

להפחית ציפיות."

"את תרגישי, לוסיאן, את הכינה עוקצת לך מאחורי האוזן! אין טוב יותר מאשר גבר כדי להחזיק

אישה זקופה! ראיתי כאלה שהנישואים גימדו אותם מאוד."

נישואים, זה לא כמו עסקה של שוורים!"

ברגע הפרידה, פיליפ בכל זאת אומר למריוס וללוסיאן :

"כיוון שאתם לא עשירים, נוכל לשלוח לכם בסתיו שק של תפוחי-אדמה.

– טוב תעשה!" אומרת לוסיאן.

משפחת פיליפ קיבלה בראש השנה גלויה מהזוג הצעיר, מה שקרוי כרטיס ביקור, עם השמות

המודפסים באמצע :

אדון וגברת מריוס קרול.

אף לא מלה יותר, אבל זה מספיק, ורגוט אמרה :

"לא חסר להם כלום!"

IV. פול

פול נכנס זועם אל רגוט.
עכשיו תורה של השנייה!
פול: מדוע לא הבאת לי את המרק שלי הבוקר?
רגוט: לא ידעתי אם אתה עובד היום.
פול: את יודעת היטב כששותים, ולא יודעת כשעובדים!
רגוט: לא אמרת לי איפה תעבוד.
פול: בתעלה, בנמל; כמה קשה לנחש!
רגוט: באיזו סוללה? תמיד צריך לחפש. הסוורים צוחקים עליי. הם מתרעמים על השאלה שלי:
"ראיתם את פול?" ואני נגרת מסוללה לסוללה. אבל המרק שלך מוכן, אתה יכול לבלוע אותו.
פול: אני לא רוצה יותר את המרק שלך.
רגוט: אז תשאיר אותו, חבוב.
פול: ואני אוסר עליך לעשות לי עוד מרק מחר ובכל הימים. אני אוסר עליך, אני אוסר עליך!
רגוט: לא צריך לחזור על זה כל כך הרבה, הבנתי.
פול: אני אמצא לי מרק בפונדק.
רגוט: אתה חופשי לעשות כרצונך; אתה תראה כמה זה עולה.
פול: יש לי ממה לשלם, וזה יהיה יותר טוב.
רגוט: אם לא תאכל אצלי יותר, אני לא אטאטא יותר את הבית שלך שבו אתה ישן; סגור את הדלת שלך.
פול: היא סגורה.
רגוט: סלק את המפתח.
פול: הוא נמצא בכיס שלי.
רגוט: זה נגמר בינינו, אבל כאשר תצטרך פרוסת לחם...
"יש לי יותר אמצעים ממה שיש לך", אומר פול, והוא כבר בחוץ.
"הוא זרק לי את זה בפרצוף, אומרת רגוט, כי הרגזתי אותו כהוגן."
היא מסתובבת סביב ביתו של פול ומסתכלת בעד החלון. היום היא ראתה על שולחנו לחם נגוס, שארית גבינה ובקבוק יין ריק; מה שמוכיח שאין הוא אוכל את כל ארוחותיו בפונדק, כפי שאמר, וכי הוא אובד עצות.
פול, שהיא מרגיזה אותו, סוגר את התריסים עם צאתו לעבודה.
היא שמחה תחילה שאינה צריכה עוד לבשל, אפילו בשביל פיליפ, האוכל תכופות את מה שהוא הכי אוהב, לחם עם מלפפון חמוץ במלח בלבד.
"רגוט ופול, אומר פיליפ, הסתכסכו כהוגן, אבל הם לא יכולים אחד בלי השני. הם כבר מחפשים דרך להשלים.
— לחשוב שהוא מכין לו את המרק בעצמו! אומרת רגוט.
— לא צריך שילמד? עונה פיליפ.
—הו! אתה, אתה קשוח, אבל אמא! אני נזכרת, גברת, שבערב לפני לידת פול עוד הלכתי לכבס בנהר!
איזה כפוי-טובה! יש ילדים כל כך מחונכים.

– צריך היה, אומר פיליפ, לחנך את פול שלך כמו את הילדים של הגברת!
 – אתה לא היחיד שיודע לתת עצות", משיבה רגוט.
 פיליפ משתתק.
 "הוא יחזור אליך, אומרת גלורייט, אחרי השיעור.
 – הוא מרגיש שהוא היה לא בסדר, גברת, והוא לא מעז להופיע כאן שוב לפנייך. הו! אני במקומו הייתי מתביישת, לא הייתי חוזרת.
 – כיוון שאנחנו לא מכירים אותו עוד, אומר פיליפ, לא צריך לקחת כלום בגן של פול."
 השכנה שלהם, שלוד, היא המרוויחה מכך; היא לא נותנת לכרובים ולגזרים ללכת לאיבוד.
 "הוא אמר לך משהו? שואלת אותה רגוט.
 – לא.
 – הוא לא מדבר אתך עליי?
 – הו! לא.
 – דברים רעים, כמובן?
 – על שום דבר בכלל, רגוט המסכנה שלי. הוא נפטר ממך לחלוטין! הוא כמו כל הילדים.
 וכך, כאילו לא די היה מותו של ז'וזף הקטן, רגוט צריכה לסבול מהחיים האלה.

ז'וזף הקטן בבית הקברות, אחותו לוסיאן נשואה, פול ברוגז, אין לה עוד אלא המפקד שלה. היא הולכת להתיישב לידו ומביטה איך הוא מעשב את הבצלים. כל השנה שבה ילדה את פול חוזרת אליה. לפני שלושים שנה, ממש באותו יום, היא דחפה אותו החוצה. הקציר היה הרבה יותר מתקדם לעומת הקציר של היום.

"כאשר הם קטנים, היא אומרת, בעיטה מצד אחד, סטירה מצד שני, מחזירה אותם אל דרך הישר; כשהם גדולים, אין עוד אחיזה."

עם זאת, היא מכינה לו, כהרגלה, את החולצה לכל השבוע; הוא אינו בא לקחת אותה.
 "אל תתעסקי בזה יותר, אומר פיליפ. לא ראית אותו רק עכשיו יוצא מביתו עם מכנסיים לבנים יפים?
 – הוא חושב את עצמו נקי בתוך המזבלה שלו, הברנש הזה!" אומרת רגוט, נעלבת.

היא יודעת, מפי שלוד, שהוא לא טורח לעולם להציע את מיטתו ושגבינה לבנה מחזיקה אצלו שבוע ימים!

פול עומד לצאת לצבא לשירות ארבעת השבועות שלו. האם יבוא לומר שלום? עד עתה הוא נמנע מלראות את האב כמו את האם, ובכל פעם שהוא פוגש את פיליפ, הוא פונה הצידה. לבסוף, ערב יציאתו, פיליפ תופס אותו על אם הדרך:

"אתה לא צריך כלום?"
 פול: מדוע את מתעניין בזה?
 פיליפ: אם אין לך כסף, אני אתן לך.
 פול: יש לי כסף.
 פיליפ: יכול להיות שתשתתף בתמרונים!
 פול: אני אעשה מה שיאמרו לי לעשות.
 זמן מה אחר כך, רגוט אינה מחזיקה עוד מעמד, והולכת אל ביתו, שהוא פתוח.

"כיוון שאתה יוצא, היא אומרת, אני באה לראות אם החפצים שלך מוכנים.

– לא הסתכלתי עליהם.

– אתה רוצה שאכין לך אותם?

– זה לא הרגע המתאים."

"הוא לא מתאר לעצמו, מוסיפה רגוט, איזה תענוג הוא יכול לעשות לי אם יבקש ממני משהו. הוא רק היה צריך להגיד לי: "סדרי לי את המיטה!" אבל שום דבר! כיוון שלא רציתי להראות לו את הכאב שלי, סובבתי לו את התחת ויצאתי."

בערב הם עושים ניסיון אחרון.

"אתה עולה למעלה? אומרת רגוט.

– תעלי את, אם את רוצה, עונה פיליפ.

– איך אני צריכה להגיד את זה?

– הציעי לו את המאה סו, אבל אל תכפי עליו. אם יסרב, החזירי אותם."

רגוט אינה צריכה לטרוח ללכת עד הקצה; היא רואה עגלה עם חמור המובילה את פול. הוא צריך אפוא לצאת הערב ולא מחר בבוקר? לאחר שפול נעלם בלי אף מבט לאחור, רגוט אינה משתהה להחזיר לפיליפ את המטבע של מאה סו.

אולי לא הייתה זו אלא יציאה לסידורים! בלילה היא מזדקפת ושומעת רעש של נעליים מתקרבות.

"זה פול! זה פול!"

לא, הוא באמת הסתלק, כמו יתום.

פיליפ מנחם אותה בעדינות.

"את בטוחה עכשיו, הוא אומר, שפול שלך מצפצף עלייך?"

היא בוכה; עיניה אינן חדלות מלהיות נפוחות.

"צריך לבכות את המתים ואת החיים", היא אומרת. וכאילו נבהלה ממה שאמרה זה עתה, היא

מתקנת:

"זה פחות קשה בכל זאת לבכות את החיים. יום אחד אפשר שנראה אותם."

האישה מרלין, שגם בנה עושה את שרות ארבעת השבועות, אומרת לרגוט ברשעות:

"יש לך חדשות מפול?"

– לא, אומרת רגוט, אין לי, אבל גם לא ציפיתי להן.

– הו! אני, אומרת האישה מרלין, לי יש חדשות מאמיל. הוא כתב לנו, והוא מציין במכתבו שיכתוב לנו

עוד!"

רגוט מכבסת את הבגדים שהיא מוצאת בביתו של פול.

"כמה שאת סלחנית אליו! אומר פיליפ. זה לא בגלל פול, זה בגלל הבגדים שעלולים להתקלקל.

המכנסיים היו קשויים עם בוץ וזקפו אוזניים כמו השטן! לא יכולתי להשאיר אותם במצב כזה; הו!

כשזה ייגמר, לא אגע בשום דבר יותר."

"אבל רגוט, אומרת לה גלורייט, חבילת בגדים זו הייתה בתוך הבית.

– כן, גברת!

– והמפתח?

– הוא אצלי.

– הוא החזיר לך אותו, מה?

– הו! לא, הוא עשה כמו שאנחנו רגילים. האחרון שיוצא נועל את הדלת במפתח, שם את המפתח על אדן החלון, בפינה, וסוגר פשוט את התריסים. לא נועל אותם. יודעים את זה, ואז רק צריך לפתוח את התריסים ולקחת את המפתח."

אף לא גלוית דואר!

מי יזעיק אותה אם יקרה אסון לפול? האם ייודע על מותו, כמו שאומרים, לפני שתדע על מחלתו? איך יסתיים הברוגז הזה? אחרי ארבעת השבועות הללו, האם יחזור פול וישב אל השולחן הקטן של רגוט, שכן ומורעב כאילו חזר ממלחמה רחוקה? זה אפשרי, אבל איזה פרצוף יש לו! ארבעת השבועות חלפו, הוא חזר ואינו בא לראות אותה; והרי הייתה זו הזדמנות טובה! רגוט יודעת שהוא יצא מצונן, הוא עשה את התמרונים מצונן וחזר עם הצינון שלו.

היא אמרה: "הו! לא אלך לכבס את הכביסה שלו מארבעת השבועות! אם הוא ייתן לי אותה, אכבס אותה ברצון, אבל אם הוא יחכה שאלך לקחת את הכביסה שלו!..." וכיוון שאין הוא מביא אותה, היא הולכת לקחת אותה. היא מוצאת את פול במיטה, פניו אל הקיר. "אתה חולה, מה?"

– כן.

– אתה צריך משהו?

– לא.

– אולי אכין לך כוס יין חם?

– אני לא רוצה."

הוא אינו מסתובב אפילו. לא שלום ולא ערב טוב!

"עזבי אותו, רגוט, אומרת גלורייט, כעושה. בסופו של דבר את עושה טעות, את מכאיבה לעצמך בשביל בחור מרושע שאין זה מגיע לו.

– את אומרת אמת, גברת! אם יקרה לו אסון, לא יהיה לי מה להאשים את עצמי."

היא לא אומרת שכאשר פול הפנה לה את גבו היא לקחה את חבילת הכביסה של ארבעת השבועות. היא מכבסת ותולה אותה על גדר הגן של פול. שיאסוף אותה, אם הוא רוצה.

פול חולה ממש וההצטננות גורמת לו חום. הוא לא יכול אפילו לזוז, כי הוא סובל מכוסות רוח מזה שש-עשרה שעות. רגוט, שנודע לה הדבר מפי שלוד, הולכת לראותו ומציגה לו את אותן שאלות.

"אתה צריך משהו?"

– לא.

– להדליק את האש?

– אין צורך.

– אבל, מוסיפה רגוט, הוא אמר את זה בשקט! הוא לא מתרגז והוא כבר לא מסתובב בכוונה לצד שני!"

גלורייט עולה לשם.

"כוסות רוח, פול, זה לכל היותר לשמונה שעות! איפה לקחת אותן?

– אצל הרוקח.

– בלי מרשם?

– לא הייתי אצל הרופא.

– מי שם לך אותן?

– הרוקח.

– בלי הסבר?

– הוא אמר לי להדביק במקום זה נייר עם שמן, כשאסלק אותן.

– יש לך נייר?

פול מראה נייר משי ישן שעטף נרות.

"ושמן?

– אין לי.

– מי יסלק לך את כוסות הרוח?

– אני.

– כן, אתה! כמו עזוב מסכן, תוך סיכון של פציעה. הקשב, פול! ננסה לסלק אותן בעדינות, אחר כך נשים אספלנית עם קמח פשתן, שהבד שלו רתוח, ואז נדקור את העור. אנחנו נטפל בך, רגוט ואני; אני הולכת לחפש את רגוט."

פול עונה בנהימה.

"פול, תן לרגוט לטפל בך! לא צריך לכעוס יותר. יש לה החסרונות שלה, כמו לכל האמהות הזקנות, אבל אתה הבן היחיד שנשאר לה, והיא אוהבת אותך בכל לבה. אתה לא צריך עוד להכאיב לה. אני אביא אותה עמי.

– בסדר", אומר פול.

– הוא לואט את זה בחרחור, יותר מאשר אומר את זה, בגלל הצינון שלו. גלורייט רואה שהסדין מתנועע על חזהו. הוא בוכה; זה מהתרגשות, או שכוסות הרוח לוחצות יותר מדי.

פול השאיר ליד האח סיפור אהבה שלם בגלויות דואר.

על אחת מהן הייתה רגוט קוראת, אילו ידעה לקרוא, וגלורייט, אילו הייתה סקרנית:

"נראה אותך מוצא אחת יותר יפה ממנה! ואומרים שאני דומה לה!"

על אחרת:

"אני אוהבת אותך מרחוק כמו מקרוב."

על זאת יש אישה קטנה ליד שולחן האיפור, לבושה רק בגרביה ובחולצה שקופה. רואים את קצות שדיה וניתן לנחש את היתר. השולחת רשמה בעיפרון למרגלות היפהפייה:

"התפעל והבן!"

על ההיא מלבלב פרח ורד צהוב, ומתחת לשם הוורד הזה, שהמדפיס קורא לו אי-נאמנות, כתוב בדיו שחורה טבעית:

"ניחשנו!"

גלורייט חוזרת, ורגוט בעקבותיה, ומסלקת את כוסות הרוח.
 "שלוד מושכת אותן במכה אחת, אומרת רגוט הרועדת.
 – עם העור?
 – מה לעשות! גברת, בא מה שבא.
 – לא הכאבתי לך? אומרת גלורייט.
 – לא, גברת, לא הרגשתי כלום.
 – רגוט תישאר לידך.
 – הו! גברת! הו! גברת! אומרת רגוט בשקט, ידיה שלובות, איך את עוזרת לי! כבר חודש שלא ישנתי!"
 היא מתיישבת אצל פול. הוא אינו אומר דבר והיא מדברת יותר מדי.
 "הו! זה בטח צורב, כוסות רוח! אתה יש לך אומץ! אני, לא הייתי יכולה לסבול, הייתי צועקת."
 פול עומד לאבד את הסבלנות, להגיד לה לשתוק, או לקפוץ מהמיטה ולהעיף אותה החוצה. אבל אין לו מצב רוח.
 "הוא נכנע, אומרת רגוט, ידעתי שהוא ייכנע לך, גברת גלורייט. הוא נכנע. הוא מדבר, הוא דיבר הבוקר.
 – מה הוא אמר לך?
 – הוא שאל אותי אם החלב שהיה על האש לא יחמיץ. הו! יש לו לב טוב, אבל אישה רעה מסיטה אותו מהדרך.
 – איזו אישה?
 – אני לא רוצה לדבר אתך על האישה הזאת! זה יהיה חוסר כבוד! לבסוף, הוא מדבר! אני כבר לא מתעקשת שיאכל את הארוחות שלו אצלי. להפך, נפטרתי מזה. שיאכל איפה שמתחשק לו, העיקר שידבר. אני אחזיק את ביתו נקי, אם ידבר, ואני אכבס לו את הכביסה שלו, רק שידבר!"
 זה הסוף וכולם מרוצים. רגוט הייתה מוכנה לרקוד; גלורייט מרוצה מעצמה שסילקה את כוסות הרוח מבלי להחוויר.
 פיליפ לבדו היה נותר זמן רב בצד, אלמלא היה לרגוט לפתע רעיון טוב.
 היא מביאה הבוקר את המרק לפול ושואלת אותו לשלומו.
 "הכול בסדר, אומר פול; תלווי לי עשרים סו?"
 – הו! כן, בני, בשביל מה?
 – כדי לנסוע העירה ברכבת. יש לי כסף אצל בעל הבית, קרוב למאה פרנק, אבל אני מעדיף לא לדרוש אותם לפני סוף החודש.
 – אין לי עשרים סו בכיס, אומרת רגוט, אני רצה להביא אותם."
 הם היו לה בכיס, אבל ברגע זה בא לה הרעיון שלה.
 היא מוצאת את פיליפ בגן. יש לו לב טוב, גם לו, כמו לפול, והוא עוד יותר עקשן; והוא לא יראה אותו בלי תרוץ.
 "פול צריך עשרים סו, אומרת רגוט; אי אפשר לסרב לזה, אז תביא לו אותם.
 – את לא יכולה להביא לו בעצמך?
 – יש לי זמן בשביל זה?
 – קחי לך אותו.
 – לא. הגברת קוראת לי, ואני צריכה לעלות מיד. הבא את עשרים הסו לבחור. הרכבת עוברת בשעה תשע וחצי; זה דחוף, לך מהר!"

פיליפ, זועף ונרגש, ממהר ללכת לשם.
"שיקרתי, אומרת רגוט לגלורייט, את לא קראת לי. זה יהיה בפעם אחרת. לעולם אל תחששי להפריע לי. זה עושה לי תענוג גדול שאני מועילה לך במשהו.

האם ישוב פול לאכול אצל רגוט? אף אחד אינו מצפה לזה יותר.
הוא חוזר בעצמו, יום אחד כשחולצתו רטובה והאש אינה נדלקת לו. הוא נכנס אל בית אביו ואמו, שאינם אומרים דבר, מפחד פן יסתלק, והוא מתיישב תוך רטינה, גבו אל האח, שבו בוער גזע עץ.
כיוון שזו שעת הארוחה, רגוט שמה לפניו על השולחן הקטן צלחת, כוס, לחם ומנה מהבילה.
פול אוכל, תחילה מרחוק, אחר כך הוא מתקרב מעט.

V

רגוט והקבצן

"מצלצלים, רגוט!"
– כן, גברת", אומרת רגוט, ההולכת, מבלי למהר, לפתוח את שער החצר.
היא פותחת אותו קמעא ואומרת:
"גברת, זה קבצן."
– חכי, עונה גלורייט, אני אזרוק לך דרך החלון שני סו בתוך פיסת נייר."
רגוט אומרת: "בסדר, גברת!" והיא מחכה עם הקבצן. הוא דומה לכל הקבצנים שבדרך. אפשר להאמין לו, אם תרצה, שהוא מסכן מאוד, או להיזהר ולומר שהוא לפחות מיליונר.
הקבצן: שלום, גברת רגוט, את מכירה אותי?
רגוט: כן, הכרתי אותך לפי הרגלים שלך מתחת לשער; כבר באת הנה כמה פעמים.
הקבצן: אני בא בכל שנה. הם לא נסעו, האדונים שלך?
רגוט: לא.
הקבצן: הה! פחדתי. בשנה שעברה באתי מאוחר מדי.
רגוט: אני זוכרת.
הקבצן: הם כבר שבו אז לפאריס; עשיתי ביקור לחינם.
רגוט: כשהאדונים נוסעים נשארים פה רק אני והזקן שלי!...
הקבצן: מר פיליפ?
רגוט: הו! מר פיליפ!... אדון נחמד!... ואנחנו לא כאלה שיכולים לתת.
הקבצן: בטח.
רגוט: אנחנו בכלל לא יותר עשירים ממך.
הקבצן: הו! אני מבין! הייתי צריך רק להזדרז בשנה שעברה כמו השנה. הלכתי בדרך הכי קצרה... הה!
הגברת שלך זרקה משהו.
רגוט: לא שמעתי; יש לך אוזן חדה.
הקבצן: ההרגל! הביטי, שם, באמצע החצר; זה לבן.
רגוט: גברת גלורייט נותנת תמיד, ואני מתערבת שיש בנייר שני סו ולא סו קטן אחד.
הקבצן: כן, מרגישים את זה באצבעות.
רגוט: הגברת לא מאכזבת אף אחד.
הקבצן: תודה, גברת רגוט! (אל החלון) תודה, גברת!

רגוט: יש לך ארנק משובח.

הקבצן: יש לו עומק; אילו היה מלא! אני לא דוחס לתוכו את המטבעות שלי בנוכחות כל אחד, זה נראה רע; אבל אתך, זה לא מפריע לי.

רגוט: אתה מעדיף כסף על לחם?

הקבצן: הלחם, כבד לשאת אותו; אי אפשר לאכול הכול בבת-אחת.

רגוט: אתה מעדיף חלה?

הקבצן: לפעמים, אבל לא כדאי לי לסרב לממתקים.

רגוט: אם היית באת יותר מוקדם, אני הייתי מפטמת אותך ברקיקים. חיתנתי את בתי לוסיאן בקיץ הזה.

הקבצן: קבלי את איחולי.

רגוט: וחיתנתי אותה היטב, עם צעיר מפאריס שנוסע במחלקה הראשונה של הרכבת ומרוויח שכר יומי טוב. החתונה נמשכה שלושה ימים.

הקבצן: לא יכולתי לדעת זאת מראש. יש לך כמה ילדים?

רגוט: שניים: בתי והבכור שלי, פול; את הצעיר ביותר איבדתי בחורף הזה.

הקבצן: סלחי לי.

רגוט: הו! זה לא אתה שעושה לי לבכות. כשחיתנתי את בתי, צחקתי ובכיתי; כל זה מתיש את הכוחות, כל זה מזקין. אני לא מתנהגת כמו פעם; הכאבים תוקפים אותי, מחזיקים אותי יום שלם במיטה ואחר כך עוזבים אותי; אבל נשחקים, מתקרבים לסוף.

הקבצן: את לא מתעייפת הרבה כאן?

רגוט: הו! לא, אני מטפלת בחיות ומכבסת את הכביסה. בחורף אנחנו נשארים לבד, בשקט, יותר מדי בשקט; זה נראה ארוך וריק.

הקבצן: זה נחמד, הפינה הזאת, הקיסוס הזה!

רגוט: הולכים לקצץ אותו, הוא מושך את העכברושים.

הקבצן: הם בסדר אתך?

רגוט: מי? האדונים? ... אין מה להתלונן.

הקבצן: נלך, מה טוב! להתראות, גברת רגוט. בריאות טובה! עד לשנה הבאה!

רגוט: באותה תקופה, סוף ספטמבר?

הקבצן: לכל המאוחר, כדי לא לפספס אותם. זה נעים להכיר לא רחוק מהדרך הראשית בית בטוח כמו שלכם.